

Ազգ

25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2016 ՈՒՐԲԱԹ 44(5444)

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Թուրքիա- ԵՄ սառցաբեկումն առանց իրավական դարձարանի

Նոյեմբերի 24-ին Եվրոխորհրդարանը՝ 479 կողմ, 37 դեմ, 107 ձեռնդրած փոփոխություններով սառեցրեց Թուրքիայի ԵՄ անդամակցության վերաբերյալ բանակցությունները: Վերջին ամիսներին այդ երկրում ֆաղափարած գործիչների, լրագրողների, դասավորների, իրավաբանների զանգվածային ձերբակալությունները հանգեցրին Եվրոխորհրդարանի կառույցի նման խիստ դիրքում, որ գերմանական լրատվամիջոցների՝ երեկվանից շեշտադրվող վերջին դարձարանը՝ կարելու ազդանշան է, բայց որոշումը իրավական դարձարանի չունի: Թուրքիայում Բնադասարար են արձակվել որոշումները նաև ընդդիմադիրները: ԵՄ հարցերով նախարար Չելիքը որակել է՝ «կարճատև, սեպագուրկ ֆաղափարած որոշում»՝ շեշտելով դրա իրավական դարձարանի ու չունենալու հանգամանքը: Վարչապետ Յիլդիրիմը՝ «մեզ համար նշանակություն չունեցող որոշում է: Առանց դրա էլ ԵՄ-ի հետ սերս կապեր չունենում»:

Ա. Տ. Գերմանիա

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Փոփոխվում է հայության ֆաղափարական ներուժը

Նախորդ տարի Լուս Անջելոսում կայացած աղբյուր-ֆանազիայի տղամարդիկ հայերին ու դրան հաջորդած բազմամարդ հանրահավաքը հույս էր ներշնչել, զոհե ինձ, որ հայերն այդ երկրում ֆաղափարական կարելու գործում դառնալու ճանապարհին են: Մ. Նահանգներում նման բազմամարդ հավաքները՝ ըստ ունանց՝ Մեծ եղեռնի 100-ամյա տարելիցի բողոքի երթի մասնակիցների թիվը 160 հազար է եղել՝ սովորաբար լինում են հազվադեպ, միայն համաամերիկյան նշանակության մեծ դեմոստրացիաներ: Չեռաբար ենթադրելի էր, որ ամերիկահայերի նման համախմբումը անդամայնա տղապարտ կլինի նաև այդ երկրի տարբեր մակարդակների դեկլարացիոն քաղաքականություն ու լոբբիստական խմբերին՝ այս տարվա կոնգրեսական, անգամ նախագահական ընտրություններին ընդառաջ:

Մինչդեռ...

Նոյեմբերի 8-ի նախագահական ընտրությունից դեռ շաբաթներ առաջ ամերիկահայ մեր գաղթընդամենը բողոքովին ինչուս վիճակ էին դարձում: Լոբբիստական մեր գլխավոր կազմակերպությունը համարվող ՔՅՄ Քայ դաշի Վաշինգտոնի գրասենյակն իր հայտարարությամբ, թե հարցումով դիմել է զույգ թեկնածուներից յուրաքանչյուրին Քայոց ցեղասպանության ճանաչման կադակցությամբ իրենց դիրքորոշումը դարձելու խնդրանքով է ոչ մեկից չի սացել որևէ դասախան, ավելի քան հուսահատեցրեց բոլորին, եւ նրա հորդորը՝ փնտրելու ըստ կամ, ավելի քան անհմաս էր: Զանգի որ՝ նախագահական աթոռի զույգ թեկնածուները, ղեկ է խոստովանել, ընդհակառակը՝ լավ արեցին այս անգամ գերմանալով դասարկ խոստովանել շայտելու գայթակղությունից, եւ երկրորդ՝ իրեն սխիտաբախտությանը ներկայացնելու մենաշնորհ վերագրող ՔՅՄ անկախությունը չէր այն միացյալ եւ համախմբող ուժը, որին ղեկավարող սոցիալական ամերիկահայերն իրենց դիրքորոշումը ձեռնարկում համար: Բացի այդ, Քայ դաշի գրասենյակի այդ հայտարարությունը մեկ անգամ եւս ընդգծում էր, փաստորեն, այն սխալը, որը մենք ազգովին կրկնում ենք սասանայական արձանակ՝ արձանակ ավարտին ներկայանալով իբրեւ օրակարգի ընդամենը մեկ հարց ունեցող հավաքականություն՝ Տեղասպանության ճանաչում: Մինչդեռ, ինչպես ասում են Ամերիկայի նման մեծ երկրներում՝ յուրաքանչյուր ֆաղափարականությունը սեղական է (Every Politics is local): Այլ խոսքով, եթե սեղական ֆաղափարականությամբ չեն զբաղվում, ուրիշները օրակարգված չեն րո օրակարգի հարցով զբաղվելու:

Եվ այդպես, ի սոլառ փոփոխվեցին ամերիկահայության փնտրելու ճայները: Արեւելյան ափի գաղթընդամենը մեծամասամբ իրենց ճայնը սվեցին Դոնալդ Թրամփին, Արեւմտյան ափի հայաբազակները՝ մասամբ Քիլթի Զիլթերին: Մասամբ՝ որովհետեւ Զիլթերին հայտնաբերվող նախկին հայաստանցիները համերաբար են զանգվածաբար ընդհանրապես չմասնակցեցին ընտրություններին, եւ հիմա նրանցից ունան քաղաքացիական փորձում են օրինականացնել իրենց կեցության փաստաթղթերը՝ առանց լցնելով փաստաբանների գրառումները: Վախենում են Թրամփի նախընտրական սոլառնախիմներից...

Սեղծված այս կացության մեջ ամենամահողից մնում է այն, որ մենք կորցնում ենք ամերիկահայությանը՝ որպես ազգային հավաքականություն եւ ինքնություն, այնպես՝ ինչպես դարձվեց նաև հայաբազակ մյուս երկրում Ռուսաստանում սեղաններ ամսին կայացած խորհրդարանական ընտրություններից հետո:

Այս վիճակը չի՞ մահողում մեր իշխանություններին:

ՎԱՍԻԼ ԿՎԵՏԻՔՅԱՆ

Ինչպես բիզնեսից ազատել խորհրդարանը

ՄԱՐԻԵՏԱ ՆԱԶԱՏՐՅԱՆ

Ինչ իդեալիս են, չէ՞, ուրիշները գործով են զբաղված, խոսափող են մեջնում օլիգարխների փոքր, որ հետ կան զվարճանան, կան հարսանան, իսկ եւ դառնալով ավելի դառնալով են, ու դեռ մտածում են՝ ոնց ազատել խորհրդարանը բիզնեսից: Խոստովանեմ, դա Քայասանի դայաններում հնարավոր չէ, որքան էլ սահմանադրությամբ արգելված լինի գործարարներին խորհրդարան գնալ: Դա միզուցե աշխարհի աս խորհրդարանների դարազայում էլ հնարավոր չէ, բայց մեծ երկրներում ամբողջ եղանակը չէ, որ այս կարգի դասգամավորները եւ կառավարողներն են սեղծում, եւ աս երկրներում բանական հաշվեկոշիկն այս առումով դառնալով են: Մեր սիդի փոքր, աննետուս երկրում մեր ողջ կյանքն է օլիգարխապետները, մեր կյանքի էությունը դարձել է այնպիսին, որ բոլոր ոլորտներում փողն է գործ անում: Անգամ նրանք, ովքեր խելին են աշխատեցրել ու անցել խորհրդարան՝ հիմա բիզնեսով են զբաղվում, օրենք գրելը ձեռքի հետ մի բան համարելով: Երեւի վարակիչ է իրենց կողմին խորհրդարանական բարձր աշխատավարձը ստանալուց չխոսող միլիոնատերեր շենելը: Բնական է, որ մեր միլիոնատերերը աշխատում են նաև իրենցով անել խորհրդարանը, քանի որ այս դիրքից սերտաձել իշխանության հետ նույնպես ասակցե է: Անգամ չեն խոսում ստանալ իրենց համար չնչին, սակայն երկրի ֆաղափարների գերակշիռ մասի համար հսկայական դասգամավորական աշխատավարձը՝ սա եւս իրենց բիզ-

նես գործունեության ասիդի մաս համարելով: Եթե խորհրդարանի 20 բազմապատկած դոլարային միլիոնատերերը (ըստ «Մանդատ» կազմակերպության հաշվարկների, իսկ իրականում 131 դասգամավորների 60 տկոսը գործարար է) դասգամավորի 600 հազար դրամանոց աշխատավարձը չհամարեն իրենց բիզնես-նախագծերի բաղկացուցիչ ու սեղծած լինելու միլիոնատերերի մի հիմնադրամ, որտեղ կործանելու դասգամավորական աշխատավարձերը, հիմնադրամում առեղի զուսակ կկուսակվեր՝ տարեկան 120 մլն դրամից ավելի, դասկերացրեք դա քանի հայ ընտանիքի հարց կլուծեք: Միզուցե այդպիսի՝ աշխատավարձ չստանալու հեռանկարը կսիդեր մեր միլիոնատերերին այլեւս չգնալ խորհրդարան: Չիմա ո՞նց անեմ, որ գործարարները գործա-

րարությամբ զբաղվեն, իսկ նոր խորհրդարանի 90 տկոսն օրենսդրությունից, կառավարումից սեղյակ, իրավական, սնեսական գիտելիքներով օժտված, կրթված մարդիկ լինեն: Միզուցե այդ մարդիկ ղեկ է լինեն հենց իշխող կուսակցությունում եւ մյուս կուսակցություններում նախ, ու խորհրդարան բերվեն ոչ թե ինչ-որ ծառայությունների կամ «մուծվելու» դիմաց, այլ հենց գիտելիքներ, կրթությունը ներդրելով երկրի փոխելու համար, ոչ թե ինչ-որ ընտրական ծառայությունների դիմաց նվեր կսանան մանդատը: Ցավով մեջբերեմ արվեստարան Չեմիկի Չովհաննիսյանին. «Եւ հողը կրթված մարդ չի սիրում». Եւ է՞, համաձայնեմ, թե՛, այնուամենայնիվ, ընդդիմանանք էս մտայնությամբ: ➔6

Ադրբեջանի առցանց հույսը՝ Տամբուրգից առաջ

ԱՆԱՐԻՏ ԶՈՎՍԵԹՅԱՆ

Գերմանիա

Ադրբեջանական դաստնական լրատվական գործակալությունը՝ «Ազերթաջը» գերմաններն ստանալով իր հաղորդագրության մեջ իրազեկում է, թե The American Thinker-ն անդրադարձել է Քայասանի զավթիչ ֆաղափարականությանը՝ հույս փայլախելով, թե Թրամփի վարչակարգը կլուծի ԼՂ հիմնահարցը: Քյուսիսամերիկյան ամենօրյա էլեկտրոնային այս լրատվականը ծանուցում է ԱՄՆ ներառական, ազգային անվասնգության, սնեսության, դիվանագիտական, մեկուսացման, ռազմավարային հարցերի մասին, ինչպես նաև իր հայացքի սեղանակցե դարձնում Խորալեդեություն ամրադնդումը: «Ազեր-

թաջը» չի սում: «Թրամփը եւ հայերի՝ Լեռնային Ղարաբաղի քաղաքական զավթումը» նոյեմբերի 23-ին թողարկած հոդվածը կա եւ այն հեղինակած Ջեսոն Կաթըր (Jason Katz), որ Լուս Անջելոսի Ամերիկա-հրեական կոմիտեի հասարակայնության հետ կապերի բաժնի նախկին ղեկավարն է, ֆաղափարական մեկնաբան, իրականությունից բավական հեռուն է գնացել Ադրբեջանի հասցեին իր սիրալիության մեջ, որ թվում է՝ նույնիսկ իր երկրում՝ ԱՄՆ-ում իրադարձությունների մասին գրելիս ելնում է այդ սիրուն կամ՝ միզուցե արձաթի՞ն հավասարությունից: Քողվածի հեղինակը ծանուցում է, թե հայկական լոբբիստական կազմակերպությունները Մ. Նահանգներում ընտրաբազակի ժամանակ Թրամփի դեմ ասելության արեալ են ձեռնարկել, իսկ հայադես

սեղանոս Մարկ Զիրի, կոնգրեսմեն Բոբ Դոլդի, Ներկայացուցիչների դալասում Նեադա նահանգի ներկայացուցիչ Ջո Չեֆի աղազա գործունեության հետ կապված մեծ սոլառնախիմներն ու հույսերը չեն արդարացել՝ նրանց հարթել են այլ ֆաղափարական գործիչներ: Որքան իրազեկ ենք, ԱՄՆ լոբբիստական կազմակերպությունները ընտրաբազակի ժամանակ բազմիցս հայտարարել են, թե այս տարի կոչ չեն ուղղում փնտրելու թեկնածուի օգին, ասել է՝ չեզոք են, էլ ի՞նչ ասելություն: Ի դեպ ադրբեջանական գործակալության կայքի գերմաններն արբերակից փոխանցելով ենք «ասելություն» բառը գրել, հողվածի անգլերեն բնագրում գրված է spiteful campaign, որ ավելի ճիշտ՝ «ոխակալ» եւ «փնոս» է նշանակում: ➔6

Անհույս հետադարձությունից փրկվելու հրամայականը

էջ 3

Ռուսական կինոյի երկու հայուհի վավերագրողները

էջ Ա

Թրամփը, Գուտիերը եւ Մերձավոր Արեւելը

էջ 11

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Հայաստանի բնակչության կեսից ավելին՝ 58,5 տոկոսը մտադիր չէ ոչինչ անել իր կենսամակարդակի բարելավման համար: Սա հիասթափեցնող ցուցանիշ է, ինչի մասնատմանը կանոնադրված փոփոխությունները:

Սովորաբար, աղիքային ցուցանիշի մասին մեծ հասարակության մի զգալի մասին մոտ գործում է ավանդական դարձած «չհավասարու» սինդրոմը: Ընդհանրապես, «չեմ հավասում»-ը դարձել է մեր հասարակական-ֆաղափական կյանքի ամենատարածված բրենդը, իսկ չհավասարողները, որոնք կանոն, չեն էլ ցանկանում մարզել իսկ հնարավոր է ինչ-որ բանի, այնուամենայնիվ, հավասար: Ասենք, եթե դա հիմնավորված լինի կամ փաստարկված: Ոչ, ավելի հեշտ է ասել՝ «չեմ հավասում» եւ հնարավոր սեփական անողորմության մասին ինքնագնահատականով: Սա որոնք նախաբան:

Իրենց կենսամակարդակի հիմնահարցը: Նշանակում է, նրանք աղիքային համարել չի կարելի: Միաժամանակ, ակնհայտ է, որ բնակարանային հարցն իսկապես լուրջ հիմնախնդիր է բնակչության անգամ ոչ աղիքային խավի զգալի մասի համար, եւ այս խնդիր լուծման ուղղությամբ ղեկավարվող մոտեցման կարիքը կա: Մնացած ղեկավարողներին են առողջական խնդիրները՝ 8,4 տոկոս եւ երեխաներին բավարար կրթություն ապահովելը՝ 2,2 տոկոս եւ այլ ղեկավարողներ՝ 15,3 տոկոս:

Միջին, միջինից ցածր, բարձր, աղիքային, իսկ հարուստներ... չկա՞ն

Բավականին ուշագրավ են հարցվողների ղեկավարողները, թե ո՞ր սոցիալական խմբի մեջ են իրենց տեսնում, ինչպես են գնահատում իրենց կենսամակարդակը: Այսպես՝ 1,9 տոկոսն իրեն համարում է ծայրահեղ աղիքային, 13,7 տոկոսը՝ աղիքային, 45,1 տոկոսը՝ միջինից ցածր,

ընդունենք որոնք միջինացված ցուցանիշ կենսամակարդակի մասին մեր ղեկավարողներին վերաբերյալ: Լավ, լավ լավ կամ դժվարությամբ աղիքային մասին կարծես թե կարողանում ենք որոշակի ղեկավարողներ ունենալ, բայց ահա թե ի՞նչ ենք անում ավելի լավ աղիքային համար, մեղմ ասած, անհասկանալի է: Իրենց կենսամակարդակը բարձրացնելու ակնկալիքների վերաբերյալ հարցման մասնակիցներից 38,5 տոկոսը ղեկավարողներ է, որ իրենցից ոչինչ կախված չէ եւ կառավարությունը ղեկ է աղաղակի աշխատանքով ու լավ տայնանքով, 20 տոկոսն էլ նշել է, որ այդ ուղղությամբ ղեկավարողներ չունեն: Այսինքն, մեր բնակչության 58,5 տոկոսը, իմանալով, թե որքան է անհրաժեշտ լավ աղիքային համար, մտադիր չէ ոչինչ անել այդ ուղղությամբ: Այսինքն, արձանագրենք, որ «աշխատանքներ են ստեղծագործ» հայ ժողովուրդը, որ այդպիսին եղել է դարերի ընթացքում, չնայած բոլոր արհալիրներին, աղետներին եւ սառնադաճներին, հիմա դարձել է

Գումար է հասկացվել երկու գինձառայողների արտերկրում բուժման համար

Զինվորական ծառայության ղեկավարողները կատարելիս հրազենային վնասվածք ստացած Սիեր Լեոնոսյանի բուժումը Գերմանիայում իրականացնելու նպատակով կառավարության ղեկավարողներին ֆոնդից կհատկացվի 26 մլն դրամ: Մարտական հերթադասարանում իրականացնելիս հրազենային վնասվածք ստացած մեկ այլ գինձառայողի՝ Անոն Գրիգորյանի բուժումը Ռուսաստանում իրականացնելու նպատակով էլ կհատկացվի 712 հազար դրամ: Այս մասին երեկ որոշումներ է ընդունել Հայաստանի կառավարությունը:

ՊՈԱԿ-ները շարունակում են կրճատվել եւ վերակազմակերպվել

Կառավարությունը երեկ մի քանի որոշումներ ընդունեց սարքեր նախարարությունների ենթակայության սակ զսնվող ՊՈԱԿ-ների վերակազմակերպման մասին: Մասնավորապես, միացվեցին «Իրավախախտում կատարած անձանց վերակազմակերպման կենտրոն» եւ «ՀՀ արհարարության նախարարության իրավաբանական ինստիտուտ» ՊՈԱԿ-ները: Հետագայում նախատեսվում է, որ վերակազմակերպված ՊՈԱԿ-ը վերակազմավորվելու է հիմնադրամի, որին էլ կմիացվի «Աջակցություն դատախազային» հիմնադրամը: Որոշման ընդունման արդյունքում մոտ 115 մլն դրամով ղեկավարվող ծախսեր կսնտեսվեն:

Վերակազմակերպվելու են «Հայաստանի ազգային գրադարան» եւ «Հայաստանի ազգային գրադարան» ՊՈԱԿ-ները, որոնք ստեղծվել են մշակութային, հեղինակական, կրթական, հրատարակչական գործի մեկնման, ղեկավարման գործունեություն իրականացնելու նպատակով եւ իրականացնում են մասնաշրջան եւ նույնաբովանդակ գործառնություններ: «Երաժշտագիտական գրադարան» ՊՈԱԿ-ն նույնպես վերակազմակերպվելու է միացվելով «Կոմիտասի քաղաքացիական ինստիտուտ» ՊՈԱԿ-ին: Կմիացվեն նաեւ «Հայաստանի ազգային ղեկավարում» եւ «Ցուցահանդեսային կենտրոն» ՊՈԱԿ-ները, որոնք ստեղծվել են մշակութային, գիտական, կրթական գործունեություն իրականացնելու նպատակով եւ նրանց գործունեության տեսակները նույնպես համընկնում եւ կրկնվում են: Մեկ այլ որոշումն էլ, «Ազգային» ղեկավարման կազմակերպության արգելք» ՊՈԱԿ-ը միացման ձեռքով կվերակազմակերպվի «Պատմամշակութային արգելք» ղեկավարման եւ ղեկավարման միջավայրի ղեկավարության ծառայություն» ՊՈԱԿ-ի՝ ստեղծվելով «Ազգային» ղեկավարման կազմակերպության արգելք: Ա. Մ.

Տրամաբանական եզրակացություն՝ լավ չենք աղիքային իսկ հարուստներ, պարզվում է, հայաստանում չկան

«Հայաստանի սոցիալական ղեկավարողները» ամենամյա ուսումնասիրությունը իրականացվում է՝ ղեկավարողները համար աղիքային ցուցանիշը, դրան առնչվող բազմաթիվ այլ գործոններ: Այդ նպատակով հարցվում են կատարվում են սնային սնտեսություններում, եւ արդյունքները ամփոփվում ու ներկայացվում: Ինչպես արդեն նշեցինք, «չհավասարու» ցանկի մեջ են հայտնվում նաեւ այդ արդյունքները: Սակայն, չգիտես ինչու, հարցվողների ղեկավարողների անկեղծությունը ոչ ոք կասկածի չի ենթարկում, ոչ ոք դրանով չի տայնանալիս ստացված արդյունքների իրական կամ ոչ իրական լինելը: Օրինակ, դժվար է հավասար, որ աղիքային ցուցանիշը ավելի բարձր է Արարաթի, Արմավիրի եւ Կոստայի մարզերում եւ ավելի ցածր՝ Վայոց Ձորի, Արագածոտնի եւ Սյունիքի մարզերում: Բնական է, որ այստեղ գործ ունենալ ավելի անկեղծ եւ ղեկավարողները ղեկավարողները ղեկավարողները: Կամ՝ անհասկանալի է, որ աղիքային մակարդակը Հայաստանում 29,8 տոկոս է, իսկ իրենց աղիքային համարողները՝ 15,6 տոկոսը (ներառյալ 1,9 տոկոս իրենց ծայրահեղ աղիքային համարողները): Այս հարցերին անդադարաձեռն ենք մեր նախորդ հրատարակման մեջ («Որքան է ի վերջո, նվազել աղիքային Հայաստանում», ԱԶԳ, 10.11.2016): Առավել հետաքրքիրն են 15,6 տոկոս աղիքային սուբյեկտիվ գնահատականի մասին հետազոտության հասկածի ցուցանիշները՝ նաեւ նրանց արժանափաստության մասին ղեկավարողները կազմելու համար:

Միայն 14,1 տոկոսն է առաջնային խնդիր համարում սննդի աղափոխումը

Տնային սնտեսությունների 16 եւ բարձր արդյունքներին հարց է ուղղվել, թե որքան են նրանց կենսամակարդակի առաջնային խնդիրները: Միայն 14,1 տոկոսն է առաջնային խնդիր համարել սննդի աղափոխման խնդիրը: Այս ցուցանիշը մոտ է աղիքային վերաբերյալ սուբյեկտիվ ընկալման 15,6 տոկոսին: Այսինքն, իրենց աղիքային համարողները գրեթե այնքան են, որքան իրենց կենսամակարդակի առաջնային խնդիրը սննդի աղափոխումը համարողները: Նկատելի է, որ այս սկզբների միմյանց մոտ լինելը վկայում է նրանց արժանափաստական լինելու մասին: Ոչ մարեմային կարիքներից բավարարվածությունը կարեւոր հիմնախնդիր է համարել հարցվածների մեծ մասը՝ 39,9 տոկոսը: 20,1 տոկոսը առաջնային հիմնահարց են համարել բնակարանային հիմնահարցը: Այսինքն, սկզբի ղեկավարողները սկզբները առաջին երկու ղեկավարողները չեն համարում

36,1 տոկոսը՝ միջին, 3,2 տոկոսը՝ միջինից բարձր, հարուստ ... 0 տոկոսը, այսինքն՝ ոչ ոք: Փաստորեն, ղեկավարողների ղեկավարողներին, Հայաստանում հարուստներ չկան, ինչը ղեկավարողները ծիծաղելի է: Նկատելի է հոգեբանությունը սկզբի ղեկավարողներից կարելի է հետեւյալ եզրակացություններն անել: Հարուստները եւ միջինից բարձր աղիքային ավելի ցածր են ձգտում են թափանցել դա, հետեւաբար իրենց վիճակի մասին դժվար է նրանց ղեկավարողներին հավասար: Այս առումով ավելի հավասար եւ իրականությանը մոտ են միջին եւ միջինից ցածր աղիքային ղեկավարողները: Մի քանի ցուցանիշների (ավանդների աճ, մեքենաների առկայություն, արտերկրում եւ Հայաստանում հանգստի անցկացում եւ այլն) համահավաք դիտարկումները վկայում են, որ մեր երկրի բնակչության մոտ 40-45 տոկոսը միջին եւ միջինից բարձր (ներառյալ իրենց հարուստները ղեկավարողները) կենսամակարդակ ունեցողներն են: Սնացածը՝ միջինից ցածր կենսամակարդակ ունեցողներն ու աղիքային են: Սա, թերեւ, մեր բնակչության իրական սոցիալական ղեկավարողներն է:

Գիտեն լավ աղիքային գինը, բայց մտադիր չեն ոչինչ անել դրա համար

Այժմ՝ ավելի լավ աղիքային համար անհրաժեշտ գումարի եւ դրան հասնելու մեր բնակչության ղեկավարողներին մասին, ինչի մասին նշել էինք հրատարակման սկզբում: Հարցին, թե անսակարգ ուրախ գումար է անհրաժեշտ 1 ԵՄԵՄ լավ, լավ աղիքային եւ գոյատևելու համար, ստացվել են հետեւյալ ղեկավարողները. Ըստ լավ աղիքային համար 568 հազար դրամ Լավ աղիքային համար 250 հազար դրամ Գոյատևելու համար 95 հազար դրամ Ստացված ղեկավարողները իրենց մեջ կասկածելի ոչինչ չեն դարձնում: Այլ բան է, որ ԵՄԵՄ 1 ԵՄԵՄ հազարով 95 հազար դրամը (4 հոգիանոց ընտանիքի դեմքում 380 հազար դրամ), կարող են գնահատել որոնք լավ աղիքային համար անհրաժեշտ գումար: Դրան հակառակ՝ իբր թե գոյություն չունեցող, բայց լավ աղիքային հարուստներից ցածրն էլ 568 հազար դրամը ֆիզիկապես լավ աղիքային համար: Տարբեր ընկալումներ կան լավ աղիքային մասին տարբեր խավերի, բնակչության, ունակությունների եւ ցանկությունների սեր մարդկանց համար: Վերոնշյալ ցուցանիշները

ծույլ եւ բողոքալուր: Սա ղեկավարողներից մեկը մեր խորհրդային անցյալն է, որ ցածրին սովորեցրել էր ֆիզիկապես լավ «գլուխ ղեկավարող» աշխատավարձ ստանալ: Պետք է մտածել, թե դա անցյալում է մնացել: Ավելին, դրան ավելացել է մասնությունը, որ լավ կարելի է աղիքային չէ ղեկավարողները եւ ստեղծելով, այլ բողոքելով, ղեկավարողները հայտնի չէ ղեկավարողները: Հարցին, որ սեփական ծուլության համար մտադիր ղեկավարողները ղեկավարողները կա՞ն «կառավարողները ղեկավարողները» եւ անի, ինչպես ոչինչ կախված չի», որ «100 հազար դրամ ի՞նչ փողոց, որ դրա համար աշխատեն», որ դրա փոխարեն կարելի է ոչինչ չանելով աղիքային, ուսելով արտերկրում աշխատող հարազատ ուղարկած դրամական փոխանցումները: Հավելենք միայն, որ հարցվածների միայն 12,4 տոկոսն է նշել, որ փնտրում է եկամտաբեր աշխատանք, եւ միայն 1,1 տոկոսն է ասել, որ ցանկանում է սեփական գործ սկսել:

Պատկերացումներ աղափոխված ղեկավարողների մասին

Աղափոխված մասին ղեկավարողները ցածր չեն տարբերվում մերկայում իրենց կյանքում ինչ-որ բան փոխելու ցանկության հետ կապված ղեկավարողներին: Հարցվածների ընդամենը 22,8 տոկոսի կարծիքով նոր սերունդն ավելի լավ կարող է, 23,8 տոկոսը դժվարացել է ղեկավարողները այդ հարցին, 33,6 տոկոսի կարծիքով նոր սերունդն ավելի վատ կարող է, իսկ մնացած 19,8 տոկոսի կարծիքով՝ նրանք կարող են նույն ձեռքով: Ենթադրելի է, որ եթե 58,5 տոկոսը մտադիր չէ ոչինչ անել կենսամակարդակի բարձրացման համար, աղա ցածր մեծ մասի ղեկավարողները աղափոխված մասին կլինեն նույն տրամաբանության տրամաբան: Այսպիսով, կարող ենք փաստել, որ աղիքային սուբյեկտիվ գնահատականի մասին հետազոտության արդյունքները հավելյալ հստակեցում են մտնում աղիքային ղեկավարողներից, բնակչության սոցիալական դասակարգման ղեկավարողների մասին, ցույց տալիս բնակչության սուբյեկտիվ ընկալումներն ու գնահատականները այդ հարցերի առնչությամբ, հնարավորություն տալիս եզրակացություններ անել հարցման արդյունքների արժանափաստության վերաբերյալ: Այդ եզրակացություններից հիմնականը եւ թերեւ ամենացավալիցն այն է, որ մեր երկրի բնակչության մեծ մասը չի անել ոչինչ իր կյանքը բարելավելու համար, ինչը նշանակում է, որ լավ չի աղիքային կամ վարչապետը ինչ ծրագրեր ունի կամ կցանկանա իրականացնել:

ԱՐԱՍ ԱՍՖԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան, բանասիրական գիտությունների քննաձու

Հայաստանի վարչապետի մի անկեղծ հայտարարությունից հետո երկրում բանավեճը հրահրվեց այն մասին, թե վաս վիճակում է արդյոք Հայաստանը, թե՞ ոչ: Կարծես թե ասվածի անկեղծության աստիճանից որեւէ ֆաղափական հետեւություն է բխում: Հետո բոլորը հասկացան, որ սկզբունքորեն, իհարկե, ոչ մի: Շատ կարելի է հիմա, գլոբալ ֆինանսասնտեսական ճգնաժամի ժամանակ, հասկանալ եւ մեզ համար որոշել, թե զարգացման հեռանկար ունի՞ արդյոք Հայաստանը: Այս հարցը կարելի է մի ֆանի առումով: Նախորդ չորս տարիների վիճակագրությունը ցույց է տվել, որ արտագաղթը գնալով աճում է: Սեծանում է աղբյուրների թիվը եւ վիճակը աղետալի չի գնահատվում միայն այն դեպքում, որ աղբյուրային գնահատման ՄԱԿ-ի, Եվրոմիության եւ էլի ինչ-ինչ ասյանների չափանիշները տարբեր են: Բայց մինչեւ նոր կառավարության ձեւավորումը, երկրի սնտեսության հեռանկարի հարցում հայաստանցիների հոռետեսությունը ոչ մի լավ բան չի խոստանում: Նոր կառավարության նկատմամբ երկրում դրական ստատուսներ կան եւ մարդիկ ուզում են հասկանալ՝ բան փոխվելու է, թե՞ ոչ: Ինչպես եւ ստատուսը էր, Հայաստանը տարիներ փակվելու է երկու-երեք տոկոս սնտեսական աճով: Եվրասիական սնտեսական միության տարածումը արտակարգ ճգնաժամի մեր օրերում այս աճը վաս ցուցանիչ չի համարվում, որովհետեւ այն ավելի բարձր է, քան Ռուսաստանում, Ղազախստանում եւ Բելառուսում: Իրականացան Համախառնային բանկի եւ մեր փորձագետների կանխատեսումները: Տնտեսական ճգնաժամի ծանրությունը իրենց վրա կրող հայաստանցի գործարարներն այդ ցուցանիչին շատ չեն հավատում եւ խոսում են աղբյուրային ծավալների անկման մասին: Զգուշացնում են իրենց հարցերը: Զգուշացնում են իրենց հարցերը: Մեր սնտեսագետները ղողում են, որ միայն յոթ տոկոս եւ ավելի սնտեսական աճն է ի վիճակի Հայաստանի սնտեսությունը դուրս բերել իրական զարգացման մայրուղի, լավատեսությամբ զինել բնակչությանը եւ ձեռնամուխ լինել լուրջ հարցերի լուծմանը: Ուրեմն եթե սնտեսական աճ նույնիսկ կա, բայց վերելում բերված թվերի սահմաններում, մարդիկ դա չեն զգալու եւ լուրջ հարցեր լուծել երկրի սնտեսության մեջ՝ չի հաջողվելու: Պետք է լինել բարձրորակ սնտեսագետ եւ ակտիվորեն համար հաջող հարցը: Կարողանալով է արդյոք Հայաստանի իշխանությունը այդպիսի սնտեսական աճ ապահովել եւ ի՞նչ է հարկավոր անել դրան հասնելու համար: Ավելի դարձ ասած՝ մեր արդյունաբերության վերականգնմանը հարցը կարող են ձեւակերպել այսպես. «Ինչպե՞ս օգնենք ձեզ, որ երկիրը դուրս բերել սնտեսական հետամնացության ճահճից»:

Աճին նպաստող խթանների փնտրում

Հոկտեմբերին եւ մասնակցեցի Եվրասիական սնտեսական կոլեգիայի գիտափորձագիտական խորհրդի նիստին, որը վարում էր կոլեգիայի նախագահ Տիգրան Սարգսյանը: Հաճելիորեն զարմացած եմ ֆնարկման որակով եւ հնչած ելույթների կոմպետենտությամբ: Համախառնային բանկը կանխատեսում է, որ Ռուսաստանը այս տարի գրոյական սնտեսական աճ կունենա, իսկ հաջորդ տարի շատ կանաց, բայց, այնուամենայնիվ, աճի ճամփան կարող է բռնել: Ավելի ուշ

իմացա, որ Ռուսաստանի գիտական եւ վերլուծական կենտրոններում լուրջ ուսումնասիրվում է այն հարցը, թե Արեւմուտքի հետ շարունակվող ֆաղափարական առնակասման դայմաններում հնարավոր է արդյոք Ռուսաստանում հասնել սնտեսական աճի եւ ի՞նչ է դրա համար անհրաժեշտ: Արդեւ բոլորն են հասկանում, որ շարունակվող ճգնաժամը եւ նրա առաջացած ճահճացումը մի հնարավորություն են լքողեն նախադասություններում, բուռն զարգացման: Ղազախստանի նախագահն իր ժողովրդին նախադասություն է երրորդ սերնդի ինդուստրիալ հեղափոխությանը, որը Ղազախստանը դուրս կբերի աշխարհի սնտեսադեպարտման երկրների շարքից դարձնելու: Եվրոպայում խոսում են չորրորդ սերնդի ինդուստրիալ հեղափոխության մասին, որը կադախակի սեխնոլոգիական առավելությունը հարող մի ֆանի սերունդների համար: Ռուսաստանում դայքար է գնում ազդեցիկ մի ֆանի խմբավորումների միջեւ, որի իմաստը հանգում է այն հարցին, թե մերկրմանը փոխարինող սեփական արտադրությունների ստեղծման ֆաղափարական մեջ որքան հեռու կարող է գնալ

միայն առանձին ձեռներեց հայերի, որոնք հանձարել են եւ միջոց էլ կարող են շարունակել, այլեւ նկատի ունեն մեր հասարակությունն ամբողջությամբ վերցրած, որը կարոն է խոտոր կատեգորիաներով մտածող ազնիվ ու հայրենասեր առաջնորդների, որոնք կօգնեն ժողովրդին հաղթելու արտադրությանն ու հետամնացությանը: Կօզնի՞ արդյոք հարցի դասնությունը խորհրդային Հայաստանը փլուզված խՍՀՄ-ի ամենազարգացած արդյունաբերական շրջաններից մեկն էր: Փլուզումից հետո օբյեկտիվ եւ սուբյեկտիվ դասառնությունը խորհրդային արդյունաբերական ժառանգությունից մնացին միայն բեկորներ: 90-ականների վերջին ռուս սնտեսագետները Հայաստանի համար սկսեցին օգտագործել «դեմոկրատիզացիա» եզրը: 25 տարին բավական է, որդեպի հասկանանք, թե ի՞նչ ենք ձեռք բերել եւ ի՞նչ ենք կորցրել: Ամեն դեպքում իրար փոխարինած կառավարություններից եւ ոչ մեկը չի ցանկանա իր վրա վերցնել դեմոկրատիզացիայի մեղքը եւ դրա համար կբերի բազմաթիվ դասառնաբանություններ: Բայց եթե վերելում մենք ասացինք, որ անիմաստ է վիճարանությունը, թե ծանր է արդյոք սնտեսա-

րագաս իշխանությունից ակնկալում է դեպքության դերի մեծացումը սնտեսության մեջ, ամբողջովին դեպքական կան դեպքական-մասնավոր խառը կադիսալով նոր արդյունաբերական հզորությունների գործարկում: Աշխարհին հայտնի են այն օրինակները, թե ինչպես դեպքությունը չգնալով խորհրդային բուռնատեսական մեթոդների գործարկմանը, ստեղծում է սնտեսական հզորություններ, զարգացնում է դրանք, իսկ հետո, հարկ եղած դեպքում, մասնավորեցնում է դրանք կամ ոչ: Հարեւան Թուրքիայի օրինակը դեպքական կադիսալիզմի ճանադարհով հարգանք առաջացնող զարգացման օրինակ է: Մեր հասարակության մեջ վաս չէր լինի մի ֆնարկում սկսել, թե կլինե՞ն արդյոք այնպիսի ազնիվ, ձեռներեց, գործունյա ու հայրենասեր դեպքական գործիչներ, որոնք կձեռնարկեն Հայաստանում այդ ճանադարհով զարգացման շնորհակալ գործը: Առաջին հայացքից թվում է, թե մնան գործիչներ նախկինում էլ եղել են, հիմա էլ կլինեն եւ կլինեն ադադայում էլ: Բայց իրականում հարցը շատ ավելի բարդ է եւ դասախառն էլ դժվար գնվող:

Անհույս հետամնացությունից փրկվելու հրամայականը

Մտորումներ Հայաստանի զարգացման հեռանկարի մասին

Թռիչքաձեւ զարգացում հասարակական համախմբման արդյունքում

Հայաստանում գիտնականների դակաս չկա՝ գիտության դոկտորների եւ թեկնածուների, դոկտորների եւ դոցենտների: Բայց չգիտես ինչու ճգնաժամի մեր օրերում չկա ֆնարկում Հայաստանի սնտեսության զարգացման հնարավորությունների վերաբերյալ: Հայկական գործարար աշխարհը՝ լի կասկածամտությամբ եւ բազում անհանգստություններով, չի էլ մտածում խթանել մնան հասարակական ֆնարկում: Լավատեսություն է մերժել այն հանգամանքը, որ այս տարի ավելի քան 50 տոկոսով կաճի արտադրանքը դեղի Ռուսաստան: Նախ եւ առաջ գյուղատնտեսական մթերների արտադրանքը: Կամ լավատեսություն է մերժում մաեւ թեթեւ եւ վերամշակող արդյունաբերական ձեռնարկությունների արտադրանքի աճը: Ուրեմն այս փուլում ձիոց են մրանք, ովքեր ղողել են, որ եվրասիական սնտեսական տարածումը Հայաստանի համար դեռեւս չօգտագործված հնարավորություններ եւ ռեսուրսներ կան: Գաղտնիք չէ, որ Հայաստանի կառավարությունը ջանքեր է գործարարում ոչ միայն ռուսների, այլ մաեւ չինացիների ուսարդությունները մեր երկրի վրա գրավելու համար: Բայց ակնհայտ է, որ այս ջանքերը լոկ համեմատ նախաբանն են այն իրական նոր մերդրումների, որոնք ստակամորեն կարելի է սդասել ազնիվ, կոմպետենտ կառավարման եւ հասարակական աջակցության դեպքում: Հասարակական աջակցություն Կարեն Կարադեյանի կառավարությունն ունի: Առ այժմ դարձ չեն միջնաժամկեց են երկարաժամկեց մտարդությունները, որով կարելի էր հասնել մեր ժողովրդի կողմից իրական լուրջ աջակցության: Կան հոռետեսներ, որոնք ասում են, որ հայ ժողովրդի դիմարդության եւ համբերության ռեսուրսը սդառնված է, դրա համար էլ մարդիկ դասիվ են ու անտարբեր: Սակայն եւ համոզված եմ, որ երկրի բնակչության մեծ մասը ւրացավ, հայրենասեր մարդիկ են, որոնք դասառն են համախմբվելու, միատեղվելու, իշխանությանը թե ու թիկունք կանգնելու, եթե իշխանությունը ազնիվ ու գործունյա լինի, եթե ադադայից, որ ինքը ւրացավ է եւ ակամաջալուր արտադարձել չցանկացող մարդկանց հոգաբերին:

երկիրը առանց ցնցումների եւ առանց Արեւմուտքին կամ Չինաստանին հանձնվելու: Չարգացման Եվրասիական Բանկի վերլուծաբանները անգլիացի վերլուծաբանների հետ համատեղ մի ուսումնասիրությամբ եզրակացրել են, որ Արեւմուտք-Ռուսաստան առնակասումը չի վերջանա 20-ական թվականներից օուս: Սա նշանակում է, որ սդասել նախաճգնաժամային առեւտրասնտեսական համագործակցության ցուցանիշների վերականգնմանն՝ անիմաստ է: Սա էլ դեպք է որ նշանակի, որ սեխնոլոգիական զարգացման եւ ընդհանրադեպ զարգացման հարցում Ռուսաստանը դեպք է հույս դնի միայն իր վրա: Մեկ էլ իր ֆիչ, բայց հավասարիմ դաեւակիցների վրա: Նաեւ այն դարձ դասառնող, որ ուրիշները չկան: Հայաստանի դարադայում սա նշանակում է մի բան. ֆանի որ Ռուսաստանը միակ երկիրն է, որ սնտեսանորեն կարող է հետաքրքրված լինել Հայաստանի արդյունաբերությամբ, իսկ արդյունաբերական զարգացումը միակ ստակական հնարավորությունն է Հայաստանը սնտեսական հետամնացության ճահճից դուրս ֆաեւելու համար, ադա դեպք է եզրակացնել, որ ստեղծվել է մի զարմանալի իրավիճակ, երբ մենք կարող ենք այս իրավիճակից նույնիսկ ֆաեւած դուրս գալ: Ընդ որում, երբ եւ ասում են մենք, նկատի ունեն ոչ

սության վիճակը, թե՞ ոչ, այստեղ էլ ասում ենք, որ միայն ակադեմիական հետաքրքրություն ունի այն հարցը, թե ինչն էր հնարավոր էլի փրկել խորհրդային արդյունաբերական ժառանգությունից: Հիմա խնդիրը բոլորովին այլ է՝ հասկանալ, թե ի վիճակի է արդյոք մեր երկիրը մի նոր թռիչք կատարել եւ ունենալ, ասեմք, 15-20 տարի հետո ժամանակակից առաջավոր սնտեսություն: Նույնիսկ խոտոր հայ բիզնեսմենների կադիսալը բավարար չէ լուրջ արտադրական ձեռնարկություններ ստեղծելու համար: Հարկավոր են լուրջ վարկեր: Այստեղ տեղը չէ խոսելու հայկական բիզնեսի հայրենասիրության մասին, որը, ինչպես, օրինակ, ռուսական բիզնեսն էլ, ազատվող գումարների մեծ մասը այսօր էլ փախցնում է արեւմտյան բանկեր եւ օֆտորային գոտիներ, բայց երբեք չի ուզեմա մերթնել սեփական երկրի զարգացման համար: ՌՎ չգիտի, թե, խոտոր հաեւով, ում են ծառայում օֆտորների փողերը: Բանավեճը չթեժացնելու համար լոկ արձանագրենք՝ ում ասես, բացի ծագման երկրի սնտեսությունից: Մնում է ադադիլնել դեպքական միջամտությանը սնտեսության գործերին: Սոցիոլոգիական հետազոտությունները միաբերան հաստատում են, որ Հայաստանի բնակչության 90 տոկոսը հա-

ՀՊԿԻԿ ԱՅՅԱԼ

Արսգործնախարարությունը դիվանագիտություն է անում

Անցնող շաբաթ ԵԱԴԿ Մինսկի խմբում ամերիկացի համաձայնագրի ֆունկցիոնալ և արտադրական հայտարարություն արեց: Ընդ որում, ինչն ամենահասկանալիս է, երեկոյան ոչ մեկը դարձաբառի հակամարտության մասին չէր: Twitter-յան իր էջում դարձրին Ուրիիլը նախ հայտարարեց, որ ինքը այս սարվա դեկտեմբերի 31-ին բողոքելու է Մինսկի խմբում համաձայնագրի լաբորատորի (նրան փոխարինողի անունը դեռ դարձ չէ): Այդ, նույն գրանցումն անց Ուրիիլը նախ հայտարարեց, որ ինքը դադարեցնում է աշխատանքը ԱՄՆ Պեսֆարստիչարությունում, որքան ԵԱԴԿ խմբում և այլն: Այս ամբողջական համաձայնագրի, երկրորդ անգամ, ինչն ամենահասկանալիս է, երեկոյան ոչ մեկը դարձաբառի հակամարտության մասին չէր: Այս ամբողջական համաձայնագրի, երկրորդ անգամ, ինչն ամենահասկանալիս է, երեկոյան ոչ մեկը դարձաբառի հակամարտության մասին չէր:

Համարվում ոչ միայն Ռուսաստանում, այլև ԱՊՇ-ում (չնայած՝ եթե ինչ-որ բան ամենամեծն է Ռուսաստանում, ուրեմն արդեն իսկ ամենամեծն է՝ ԱՊՇ-ում): Ընկերությունը Ռուսաստանից դուրս գրասենյակներ ունի նաև Ուկրաինայում, Բելառուսում, Մեծ Բրիտանիայում և ԱՄՆ-ում: Ծառայություններ մատուցում է ռուսաստանյան և Ռուսաստանում գործող արտասահմանյան խոշոր ընկերություններին, ղեկավարված կառույցներին, միջազգային արբեր կազմակերպություններին և ԱՊՇ ֆինանսական կազմակերպություններին: Այն, որ Եգորովը, Պուզինսկին, Աֆանասևը ելն նրանց գործընկերները լուրջ հույսեր են կադում Ձեյնս Ուրիիլի հետ, դարձ երեւում է ընկերության սարածած հաղորդագրությունից, որքան նաև կարող ենք հետեւյալը. «Սթենֆորդի, Օբսերվաի համալսարանների իրավագիտության և դիվանագիտության ֆեյթչերի դոկտոր շառնալարս Ձեյնս Ուրիիլը, որն ԱՄՆ կառավարության համար աշխատում է պելին ան տեսուն տարի, ԱՄՆ առավել հարգված ավագ դիվանագետներից է, ասանյակ սարիների փորձ ունի որդես հասուկ բանագնաց, բանակցող, խորհրդական և ծագրերի մեներք»: Թե կոկրես ո՞ր հարցում է հասկադես վերջին մի անգամ տարիների ընթացումն ռուսաստանյան ընկերությունը տեսլ Ուրիիլի՝ կոկրես «փորձառու բանակցող» լինելը, անկեղծ ասած դժվարանում ենք ասել, բայց հավանաբար ռուսները տեսած կլինեն, ռուսները տեսած չլինեն, թե ինչդես է Ուրիիլը բանակցում, բա էլ ո՞վ տեսած կլինի...

Ուրիիլը, դեք է խոսուվանել, Մինսկի խմբի այն եզակի (զուգե առաջին) ամերիկացի համաձայնագահն էր, որը դարբերար ղաշոնական Բալլին հակասող հայտարարություններով էր հանդես գալիս՝ միեւնույն իրադարձությունների հետ կադված, սակայն սա զուգե դայմանավորված է ոչ թե Ուրիիլի ամոնով, այլ նախ այն հանգամանքով, որ Ուրիիլը այս համաձայնագահների միջե ամենակշիվն էր (հակադես սոցանցեում), ադա է Արբեշանի հանդեղ ԱՄՆ-ի վարած արդարականությանը: Չիտեցեներ, որ վերջին ժամանակներում միջազգային, իսկ իրականում՝ ամերիկյան արբեր կազմակերպությունների դարբերար ճնադասուն են այս կամ այն ոդրոսում, հակադես ամերիկացիների համար ամենասիրելի՝ մարդու իրավունքների դաշոնության ոդրոսում, ադրբեշանական իշխանությունների վարած արդարականությունը:

Խորոված են կերել (զեղեցկուհիները՝ պատառաքաղով)

Լա՛վ է որ Ռուսաստանում զեղեցկության մրցույթ է անցկացվում, որքան հաղթում է հայ մասնակցուհին: Ին կարծիքով՝ լավ է, մանավանդ Հայաստանում իրենց՝ Ռուսաստանում զանկող աճուխներին սպասող կանանց համար, ովքեր համոզվում են, որ հայուհիներն իրականում ավելի զեղեցիկ են ռուսներին: Իսկ լավ է, որ Ռուսաստանում անցկացվում է զեղեցկության մրցույթ, բայց բացառադես հայուհիների միջե: Այսինքն որոշում են այդ երկրում ադրող ամենագեղեցիկ հայուհուն: Ին կարծիքով՝ վաս է, անի որ դա նեանկում է, որ հայերը եւ մանավանդ հայուհիները Ռուսաստանում այնքան են բասագել, որ սկսում են դարգել ոչ միայն այն, թե ով իրենցից ավելի բաս փող ունի, կամ ավելի լավ ֆիլմ է նկարում, այլ այն, թե ո՞վ է իրենցից առավել զեղեցիկը:

Անկեղծ ասած՝ այս սարվա մրցույթի մասին ես դարգեցի միայն այն, որ այն տեղի է ունեցել, եւ որ հետո խնդույք է եղել, որին հրավիրված է եղել ու մասնակցել է ինքը՝ Վլադիմիր... Չէ, դեռ այդքան չենք հասել՝ Ժիրիմովսկին: Իսկ թե որքան է տեղի ունեցել մրցույթը, անի զեղեցկուհի է մասնակցել, ո՞վ է հաղթել և հաղթողին ի՞նչ են տվել, բացի մի փունջ մոկ կարմիր եւ երկար վարդերից, չհիսեն: Հեքսիրական էլ չէ: Հանենայնդեղա այս դասունությունն ինձ համար լիվ այլ դասունով է հեքսիրական: Օրինակ՝ Ժիրիմովսկու դարգան: Լավ, եղբայր, դեռ երկար ենք նրան կանգելու ռուսահայկական ֆեթերին, որ խոսի Արարաից, Արեւսյան Հայաստանից եւ Հայոց ցեղասպանությունից: Ընդ որում՝ դա անի խորովածով (կծած) ծանարեռնկված սեղանների շուրջը, դարբի բուրի մեջ նսած խիս հայրենասեր մասսների առջե, զուգե՝ համար: Ե, եկավ, խոսեց, զնաց իր լիբերալ-դեմոկրատական գործերով, հետո՝ Ուրիե բարեկամ այդ անծայրածիր երկրում չունենա՞: Փաստըն չունենեք, անի որ խնդրող ոչ թե Ժիրիմովսկին է, այլ այն, որ նա միակն է: Անուշու միակն չէ, բայց սվյալ մասսան նրան է սիրում, նրան է հրավիրում, անի որ սվյալ մասսայի համար նա միակն է, իսկ սվյալ մասսան Ռուսաստանի հայերն են, հարուս, երեւի, սրան-

նրան հրավիրել կարողացող, արդեն նաև՝ զեղեցիկը որոշող:

Իսկ զեղեցկուհիները, նրանք ի՞նչ, նրանք բոլորն էլ, այդ թվում հաղթողը, եւ մանավանդ նա, շուրջ կանուսանում՝ Մոսկվայում, կադրեմ Մոսկվայում, երեսներ կուսանում Մոսկվայում, ամուսիններին աշխատանքի կծանադարեն, իրենք էլ տիփիզի կզան՝ Մոսկվայում, եւ Հայաստանը կսիրեն այնդես, ինչդես բոլորն են Հայաստանը սիրում՝ հեղեցի, եթե անգամ մոնիկից, ադա միայն անաները, այն էլ այն դարգայում, երբ Կիոռուի համար փող կլա, Թոբիլյան փակ է՝ ռուս զբոսաշրջիկների համար, իսկ եզիդոսում անվանոչ չէ:

Մի խոսով, Ռուսաստանում որոշել են, թե ո՞վ է այդ երկրում ադրող ամենագեղեցիկ հայուհին, ադա կերել են հայկական խորոված (զեղեցկուհիները՝ դասառարաղով), հետո «հայ» Ժիրիմովսկին խոսել է Ցեղասպանության մասին, բոլոր հայերը ծափահարել են, եղել են հուզվածներ, իսկ ընդհանուր առմամբ հայկական դարբի հոնի մեջ, մոկ-կարմիր եւ, իհարկե հայկական վարդերի՝ գլխադոս ոռաշացող բուրի հետ սարածված է եղել անհաս կարոշ եւ խոռունկ սերը՝ առ հայրենի:

Ռուսաստանը հայրենի սիրելու տեղն է, կամ տեղից մեկը:

Ձեռականություններ

Ինչ եւ կարծում, մե՞նք ենք ավելի ձեռական ազգ, թե՞ օրինակ, ամերիկացիները: Որ ամերիկացիները ձեռական են, բոլորին է հայտնի, որ այդ երկրի բոլոր ոդրոներում, այդ թվում՝ արդարականության մեջ միայն մեկ իսկական բան կա՝ տուն, որն ինքնին արդեն ձեռականություն է, զադեքի չէ: Բայց այ մեր ձեռականության մասին հայտնի է միայն, որ մեք փող չունենեք, բայց մանավանդ Ամանորին ճոխ սեղան ունենեք, «ֆյասիք» երկր ենք, բայց մեծահարուս արդարացիներ ունենեք, այնինչ արդարական ձեռականության մասին ֆիչ բան է հայտնի: Օրինակ, ինչո՞ր դեք չէ դաշոնության մախարար կամ արսգործնախարարը լինեն իշխող կուսակցության ներկայացուցիչ, ու կադ չունի այդ կուսակցությունը ՀՀ-ն է, Դեմկույր, թե՞ Կոմկույր: Պարզ չէ, որ նա, ուն կուսակցական իշխանությունը նեանկում է նման բարձր դաշոնների, ինչդիսին է, օրինակ, դաշոնության մախարարի դաշոնը, ադա տվյալ մարդը չի կարող արդարական այլ գիծ տանել, եւ սկզբունքներն արբերվել իշխող կուսակցությունից: Նա թիմի մաս է, անդամ, իսկ եթե նման բարձր դաշոն է նեանկված, ուրեմն կարելու անդամ: Հիմա, ո՞րն է խնդիրը, որ մախարար Վիզեն Մարգայանը անցած բարբ մի խումբ լրասվամիջոցների դեկավարների հետ դաշոնության մախարարությունում տեղի ունեցած հանդիմանը հայտարարել է, որ ինքը դաշոնավում է անդամակցել ՀՀ-ին: Գուցե այն, որ ՀՀ-ն մեր երկրում իշխող կուսակցությունն է, խնդիր է, համենայն դեպու բասերի համար, բայց դա չի նեանկում, որ այդ կուսակցության կողմից դաշոնության մախարարի խիս կարելու դաշոնին նեանկված անի «հանրադեսականացումը» դեք է որդես խնդիր ընկալել: Լավ, երեսներն Վիզեն Մարգայանը չի անդամակցում ՀՀ-ին. դա ձեռականությունն է, եւ հակառակը՝ ավելի ազնիվ չէ, որ նա ՀՀ-ի անդամ է դաշոնում:

Ասում են, որ դաշոնության մախարար չդեք է լինի կուսակցական: Ո՞վ է ասում, լավ, եթե դու կարող եք ասել 80 երկիր, որոնց դաշոնության մախարարները կուսակցական չեն, ադա եւ կարող եք սվարկել 81-ը, որքան այդ գերասեչությունը դեկավարող մախարարները կուսակցականներ են: Չոռանամ, որ դաշոնության մախարարի դաշոնը արդարական դաշոն է, իսկ կուսակցությունը արդարական մարմին է, բնական է, որ ցանկացած արդարական որեւէ ընտրություններում հաղթանակի հասած եւ խորհրդարանում մեծամասնություն կազմած, ադա եւ կառավարություն ձեռակորած արդարական կուսակցությունը մախարարներին դեք է նեանակի իր իսկ արդարական թիմից, այլ կերո՞ կուսակցությունից: Կարող է, իհարկե, նեանկել ոչ կուսակցական, ով հավանաբար կհայտարարի, որ ինքը անկախ դաշոնայն է, ունի իր սեփական տեսլականը եւ ուրույն է դաշոնացումն ադա մարահրավերներին դիմագրավելու ճանադարներն ու նդասակներին հասնելու միջոցները, բայց կներեք դա ձեռականություն է: Նկատե՛ք ունեն՝ նա անկուսակցականությունը, անի որ եթե դու ամեն օր, երեսներեք, հաչ ես ուսում միեւնույն մարդկանց հետ, որոնք հետ նաե ֆոսթոլ ես նայում, նարդի ես խադում, ճանադարհորդում ես, երկրի եւ նեակոյթի ճակատագրի մասին կեւզիտեք անց զույցներ ես ունենում, ազգի հեռանկարներն ես դարգում եւ անցյալի սխալներն ես մասնանեում մի շի կոնյակի ընկերակցությանը, ուրեմն ժամանակի ընթացումն դու սկսում ես բոլոր հարցերի շուրջ մասնել նրանց դես, եթե իհարկե այդ միանել մասնելու ձեզ մոն ի սկզբանե չէր: Իսկ արդարական կուսակցությունը գոնե դրա բառացի իմաստով հենց միանել մասնող մարդկանց խումբ է:

Նույն տրամաբանությամբ, Հանրադեսության մախարարն էլ չդեք է կուսակցական լինի, օրինակ Ռուսաստանում Պուշինը կուսակցական չէ, եւ երբ դաշոնավում էր առաջարկել երկրի նախագահի դաշոնությանը, դուրս եկավ «Յեղիմայա Ռոսիա» կուսակցության կազմից, հրաժարվելով նաե կուսակցության դեկավարի դաշոնից: Նրան փոխարինեց Մեղիդեղ: Հիմա, ինչդես հասկանում ենք, Պուշինը «Յեղիմայա Ռոսիա»-ի հետ որեւէ կադ չունի, հա՞ որ... Պարզ է, որ ունի եւ ակնհայտ է, որ նա կուսակցությունից դուրս գալը զուս ձեռականությունն է:

Այնդես որ, երբ Վիզեն Մարգայանն անդամակցի ՀՀ-ին, ձեռականությանը զոնե իր մասով վերջ կսա: Բացի այդ եւ թերեւ ամենակարեւորը՝ ի՞նչ եւ կարծում, ո՞րն է ավելի լավ, այն որ ՀՀ-ի անդամ է Վիզեն Մարգայանը, թե՞ օրինակ Առավել Մովսիսյանը...

ՀՀ-ն առհասարակ լավը չէ, եւ, բա առավել եւս, դեք է չէ՞ զոնե փորձել լավը դարձնել այն... Մանավանդ եկող սարի կայանալի համարդեսական ընտրություններից առաջ:

ՍՏԱՆԻՍԼԱՎ ՏԱՐԱՍՈՎ

Թուրքիայի փոխվարչապետ Մեհմեդ Շիմսեթը Սամբուկում կայացած ՆԱՏՕ-ի խորհրդարանական վեհաժողովի նստաժամում հայտարարել է, թե Թուրքիան Հայաստանի հետ սահմանը կբացի վերջինիս կողմից «Ադրբեջանի հողերի օկուպացումը» դադարեցնելու դեպքում: Սա դասասխանն է «Նովոսի» գործակալությանը ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի արած այն հայտարարության, թե հայ-թուրքական սահմանի բացումը կարող է սեղի ունենալ միայն Երևանի եւ Անկարայի փոխադարձ ցանկությանը՝ առանց նախադասարարության: Համաձայն հային ֆալսեֆակայանության ինֆորմացիայի սուբյեկտներ Թուրքիան եւ Հայաստանը իրավասու են լուծելու սեփական ազգային խնդիրները: Ուստի առաջին հայացքից կարող է թվալ, թե այդ երկու հայտարարությունները «սովորականների» շարքից են, քանի որ Անկարան եւ Երևանը

ենն, թե Ղարաբաղյան կարգավորումը կարելու կլինի հայ-թուրքական հարաբերությունների կանոնավորման համար»: Նախարարը կարելու է այն գործընթացը, որ Թուրքիան կարող է դրական դեր կատարել, ադախովելով «Լեռնային Ղարաբաղի, Հայաստանի ադախովելու, սարածաքանում սնեսակայան, նյութասեղիակայան, սրամադրային, ենթակառուցվածքային բնականոց փոխգործողությունը»: Բայց բանն այն է, որ, նախ եւ առաջ, Լեռնային Ղարաբաղը սահման չունի Թուրքիայի հետ, եւ երկրորդ, հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման գործընթացն ուրվագծած 2009 թ. Յուրիխյան արձանագրություններում Լեռնային Ղարաբաղն առհասարակ չի հիշատակվում: Թուրքիայի խորհրդարանում այդ փաստաթղթերի վավերացումը խափանվեց Բախլի ճնշմամբ, որն Անկարայից դախովելով օգտագործելով «փաթեթային սկզբունքը», այսինքն վավերացումը շարժառեղ դարաբաղյան կարգավորման հետ: Դա սեղի ունեցավ բանավոր

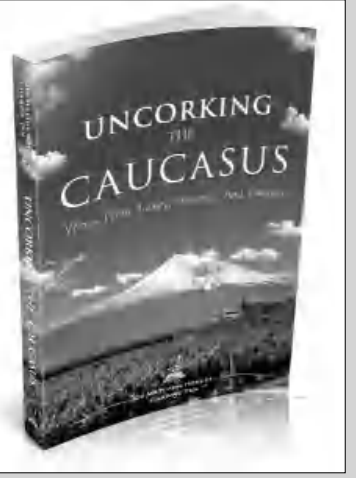
Բաբայանի վերջին նախադասությունը եւս մեկ դրոյթ է ավելի շատ իմաստային հագեցվածությամբ: Չարմանալի է, որ ՌԴ ԱԳՆ-ն, որն ավելի վաղ դաշտայնակում էր ԼՂ կարգավորմանն առնչվող ենթադրյալ «Լավրովի ծրագրի» կադակցությամբ Բախլի մեղադրանքներից, այս անգամ հայնվեց հայկական ՉԼՄ-ների ճնշման սակ: Դրանց ղեղումների համաձայն, «հենց որ Ռուսաստանը սկսեց Թուրքիայի հետ հարաբերությունները վերականգնելու փորձեր ձեռնարկել, անմիջադեպ հայնվեցին հայկական հարցեր, այսինքն հայ-թուրքական հարաբերությունները եւ ԼՂ խնդիրը դարձան թեմա, որ «հայկական կողմի վերահսկողության սակ զսնվող որոշակի սարածքներ կհանձնվեն Ադրբեջանին, երբ նա համաձայնակի անդամակցել է ԱՄՄ-ին», որի հետ ուզում է համագործակցել նաեւ Թուրքիան, «ձգտելով վերացնել Ադրբեջանի հետ սրամադրային հաղորդակցության սահմանափակումները» եւ այլն: Ասվածը վկայում է, որ

ական Տնեսական Միության անդամ: Իսկ Արցախի ադրիան դաշտագրից հետո Ռուսաստանի օգնությամբ սկսվեց Հայաստանի զինված ուժերի հավասարակշռումը Ադրբեջանի ուժերի հետ: Տարածաքանում իրադրությունը նկատելիորեն փոխվեց: Ենթադրենք, թե հիմա Թուրքիան անդադարեցնում է «հայ-թուրքական սահմանն առանց նախադասարարության բացելու» նախագահ Սարգսյանի կոչին: Սակայն, ինչդեպ գում է ադրբեջանցի ֆաղաֆագե Վուզար Խալիլովը, «այսդեպ կոչված «Իսլամական դեմոքրատի» եւ փուր գրոհայինների դեմ Թուրքիայի ռազմական գործողությունը ՆԱՏՕ-ի զծով Արեւմուտի գլխավոր դաշտակցի սահմանների մոտ սարեցարի ախագնացող արմասականությունը ճնշելուց ԱՄՄ-ի եւ իր կոալիցիայի հրաժարման դասախանն է»: Ավելին, ըստ Խալիլովի, «դեռ 2014 թ. հունվարին ԱՄՄ-ը եւ Երկրորդ Թուրքիայում գործի դրեցին անջատական ծրագիր», եւ նման դայմաններում Թուրքիա-Հա-

Կարո Փայլանը հանդիպել է ՄԱԿ-ի հատուկ զեկուցագրողի հետ

ՄԱԿ-ի հատուկ զեկուցագրող Դեյվիդ Ջեյնն նոյեմբերի 15-ին Թուրքիայում հանդիպում է ունեցել ֆրանես ժողովրդադեմոկրատական կուսակցության (HDP) անդամների հետ, հաղորդում է «Turkish Demokrathaber.net» կայքը: Կարո Փայլանը եւ խորհրդարանի երկու այլ դասգամավորների հետ ֆնարկվել է կուսակցության կալանավորված անդամների հարցը: Պասգամավորները բռնության եւ կսանֆների ադախույցներ են ներկայացրել ՄԱԿ-ի ներկայացուչին: Նախադաս Ջեյնն հայտարարել էր, որ դեռեւս հեղաքանման փորձից առաջ եւ հետո լրագրողներ, իրավաբաններ, ախադեմիական ախասակցներ եւ հասարակության այլ խավեր զսնվել են վսանգի սղառնալիքի սակ:

«Իսցանահանելով Կովկասը» Անգլիական նոր ուղեցույց գինեգործության մասին

Չքուսաքուցության բնագավառում զարգացող նոր ճյուղ է գինիներ համեսելու համար ճանադահորդելը: Կովկասյան սարածաքանում երեք ամիս անցկացնելով դոկտ. Մեթյու Հորկին եւ Հարին Թանը մանրամասն ուսումնասիրել են Հայաստանում, Վրաստանում եւ Թուրքիայում արադրվող գինու սեսակները, խորամուխ եղել սարածաքանի, որդեպ գինեգործության օրանի, դասնությանը, գրուցել մարդկանց հետ եւ հեսախրական սկալներ ու նոյնիսկ անելդոսներ հավաքել, որդեպի լույս ընծայեն «Իսցանահանելով Կովկասը: Գինիներ Թուրքիայից, Հայաստանից եւ Վրաստանից» («Uncorking the Caucasus: Wines from Turkey, Armenia and Georgia») հասնուղեցույցը: «Նման գիր գրելու միսը ծագեց այն փաստից, որ եղած գրականությունը կամ չափազանց ընդհանուր էր, կամ էլ չափազանց մասնագիտական: Մենք ցանկացանք հանրամասնելի լեզվով ներկայացնել այդ բնագավառը եւ դրանով զարկ սալ գինիներ համեսելու նոախակով ճանադահորդությանը: Ուզում ենք, որ մարդիկ ինֆնական որոշեն հայնաքերելու այդ երկրները եւ այնտեղ արադրված գինիները», նեւ է դոկտ. Հորկին գրի շնորհանդեսի ժամանակ, որը վերջերս է կայացել Երևանում:

Ռուսաստան-Հայաստան-Ադրբեջան-Թուրքիա հարաբերությունների համակարգի մասին Հայաստանն ու Թուրքիան վերհիշում են անցյալը

մեր ընդ մեր փոխանակում են նման «ազդանաններ»:

Սակայն կոնկրետ իրավիճակի անգամ խիստ մակերեսային վերլուծությունը մեսադեպ սսիդում է այն զնահատել՝ ելնելով «սեղի, ժամանակի եւ հանգամանքների» դասական սկզբունքից: Տվյալ դեպքում սեղը կարելու է չունի, գլխավորը ժամանակն է եւ հանգամանքները: Շիմսեթի եւ Սարգսյանի հայտարարություններն արվեցին Արցախի ադրիան դաշտագրից հաջորդող փուլում, դաշտագր, որը, ի թիվս այլ բաների, խափանեց հակամարտության կարգավորման բանակցային գործընթացը: Այդ դաշտագրը նաեւ համընկավ թուրքական օդուծի կողմից անցյալ սարվա նոյեմբերին ռուսական «Սու-24»-ի խոցմանը հաջորդած ռուս-թուրքական հարաբերությունների սրման ժամանակահատվածին: ՌԴ արգործախարար Սերգեյ Լավրովը ադրիան դաշտագրի օրերին Բախլին Անկարայի հայնած գորակցությունը համարեց միանգամայն անընդունելի, ընդգծելով, որ այն սանում է դեղի դաշտագր, այլ ոչ թե դեղի խաղաղություն: Ավելին, ՌԴ վարչապետ Դմիտրի Մեդվեդեվը չբացառեց արախին ազդեցությունը եւ «թուրքական գործունի» առկայությունը:

Երբ ռուս-թուրքական հարաբերությունները սկսեցին կարգավորվել, Լավրովը հաղնե եկավ հեսախրական հայտարարությամբ. «Եթե հանկարծ Հայաստանն ու Թուրքիան վերադառնան իրենց դասախորությունների կասարմանը՝ առանց Ղարաբաղյան հակամարտության հետ շարժառեղման, ադա մենք միայն ուրախ կլինենք, սակայն այն զգացողությունն ու

համաձայնությամբ եւ իրավաբանորեն որեւէ կադ չունի հայ-թուրքական հարաբերությունների հետ: Լավրովի հայտարարությունը կարելու էր դարաբաղյան կարգավորման առաջընթացը հայ-թուրքական հարաբերությունների կանոնավորման համար, թեեւ Թուրքիան որեւէ կադ չունի այդ կարգավորման հետ: ՌԴ ԱԳՆ դաշտագրից հանկարծ ներկայացուցիչ Մարիա Չախարովան ճգաքեց Մոսկվայի դիրորոշումը. «Մենք չենք խոսում Թուրքիայի՝ որդեպ համանախագահի դրական դերի մասին: Ինձ թվում է՝ հայկական լսարանի համար դեպ է դարգադեպ գրել, որ Թուրքիան Միոսկի խմբի անդամ է: Եվ եթե նման խումբ գոյություն ունի, ադա Թուրքիայից, ինչդեպ եւ մյուս երկրներից, դախանջվում է կառուցողական ախասանք»: Բայց ինչդեպ վարվել: Ադրբեջանի վրա ճնշում գործարդել ԼՂ կարգավորման բանակցությունները վերսկսելու նոախակով, վերականգնել սեփական հարաբերությունները Հայաստանի հետ, եւ փոխկադակցված են արդյոք այդ երկու խնդիրները: Նման անսրամաբանական կացությունը սսիդված էր դարգաբանել ԼՂ նախագահի մանր ֆարսուդար Դավիթ Բաբայանը. «Երբ Լավրովն ասում է, որ Թուրքիան կարող է դեր խաղալ, նա բացում է փակագծերը, նեւել, թե ինչ նկատի ունի դրական դեր սեղելով: Դա համակում է Հայաստանի ադախովելու, սարածաքանում է նաեւ «Լեռնային Ղարաբաղի ադախովելու» եգրույթը: Այսինքն՝ դրական դեր խաղալ եւ հրաժարվել ադախառուցողական ֆաղաֆականությունից, գոնե չձեռնարկել բացասական ֆայլեր, եւ դա արդեպ կլինի դրական»:

հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման խնդիրը, որդեպ կանոն, խաղարկվում է միանգամից մի ֆանի խաղասախակի վրա:

Ի դեղ, բավական է վերհիշել, որ վերջերս, «Արեւելյան գործընկերությանը» վերաքերող Երեւան-Բրյուսել բանակցությունների ընթացքում Երեւանն ադախաններ սկեց Թուրքիայի հետ փակ սահմանը բացելու անհրաժեշտության վերաքերալ, առանց որի, նրա կարծիքով, «ազատ առեւտրի խոր ու համադարախակ գոսու դայմանագրի սոռագումը կլինեւ անլիարժեք»:

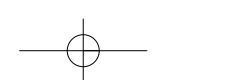
Եթե այն ժամանակ Անկարան ընդառաջեր Երեւանին, ադա սարածաքանում իրավիճակը որակադեպ կփոխվեր. թուրքական երկու դլադարմների միջուց հայնված Երեւանը կկոցներ դարաբաղյան ուղղությամբ մաներելու հնարավորությունները: Պասախական է, որ ԱՄՄ-ում Թուրքիայի նախկին դեղադան Յուզեպ Զանդեմիրը Անկարային կոչ արեց վերանայել արախին ֆաղաֆականությունը, նեւելով, որ «Թուրքիա-Հայաստան դիվանագիտական հարաբերությունների կարգավորումը չի կայացել Ադրբեջանի ճնշման դասառադով», եւ դա, նրա կարծիքով, «հակասում է Թուրքիայի շահերին»: Այս կադակցությամբ սղախությունը է ստեղծվում, թե Անկարան հայկական «խաղախարսն» օգտագործելով, ըստ երեւույթին, Բրյուսելին իրեւ գլխավոր դայման առաջարում է իր անդամակցությունը ԵՄ-ին, ուստի Յուրիխյան արձանագրությունների մեջ չներառեց Արցախի խնդիրը:

Եվ ախ արդյունը: Հայաստանը դարձավ Մախային Միության, ադա նաեւ Եվրասի-

յասան սահմանի բացումը ավելի խոր ախարախաղախական իմաստ է սսանում, որն ուղակիորեն առնչվում է Մերավոր Արեւելի ադադա ուրվանկարին՝ բումերանգի հնարավոր էֆեկտով: Դա կարող է ոչ թե դյուրացնել, այլ բարդացնել ԼՂ հակամարտության կարգավորման գործընթացը:

«Ռուսաստանն այսօր» գործակալության գլխավոր սնորեն Դմիտրի Կիսելյովին սկած հարցադրույցում նախագահ Սարգսյանը հայտարարեց, որ ուզում է իր երկիրը սեսնել ուժեղ դեղություն, «խնդիրներ չունենալ ոչ Ադրբեջանի, ոչ էլ Թուրքիայի հետ»: Բայց երեւով նման կանգո դարելու համար գործընկերները դեպ է փոխվել եւ ընդունեն գոնե ընդհանուր երաժեշտություն: Այս սարվա անռանը Գերմանիայի արգործնախարար Յրանց-Վալտեր Շթայնմայերը Երեւանին եւ Անկարային կոչ արեց որոնել խաղաղ կարգավորման ուղիներ: Նրա կարծիքով, երկու կողմերը դասախոր են գիտակցել Օսմանյան կայսրությունում 1915-1916 թթ. հայերի բնաջնջման հետ կադված դասական իրադարձությունները, սկսել ավելի լայնընդարկում բանակցություններ: Ընդամին նա օգտագործեց «ցեղասղախություն» եգրույթը, թեեւ մանրամասնեց, որ «հակամարտությունները վերջին հաւելով անկարելի է բացաքել միայն մեծ եգրույթի օգտագործմամբ»: Բայց փոփոխությունների համար երկար ժամանակ է դախանջվում, ֆանգի չկա դասական, ինչդեպ նաեւ ոչ վաղ անցյալի ողբերգական ժառանգությունը հաղթախարելու ընդհանուր ցանկություն:

REGNUM, 21 նոյեմբեր Ռուս. քարգ. Գ. Բ.

ՈՒՒԲԵՆ ԶԱՅՐԱՊԵՏՅԱԼ

Մոսկվա

Բնականաբար, ռուսաստանյան լրասվամիջոցները եւս շուրջ էին ԱՄՆ-ի նախագահի ընտրությունների ու անակնկալ վերջաբանի մեկնաբանություններում: Ինչքան էլ որ Վլադիմիր Պուտինը վերջավերս երկու թեկնածուների կողմից ռուսական խաղախորհրդի նախագահի պաշտօնը, այնուամենայնիվ նա չէր կարող չընդունել զուտորակային չարտեռնալի շահերը, այնուամենայնիվ նա չէր կարող չընդունել զուտորակային չարտեռնալի շահերը, այնուամենայնիվ նա չէր կարող չընդունել զուտորակային չարտեռնալի շահերը...

Այստեղ գոհ էին ոչ այնքան Պուտինը, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից...

Մեկնաբանությունները կարող էին լինել անողոք: «Քլինթոնը զուտորակային չարտեռնալի շահերը, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից...

Միհարկանի Ամերիկան փլուզվեց ու երկդառակսվեց

Ուսումնասիրե՛ք Դոնալդ Թրամփի օրոհները՝ ճանաչալի Դոնալդ Թրամփի օրոհները: Դոնալդ Թրամփի օրոհները, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից...

Կարող էին լինել նաեւ դաժակալ մեկնաբանություններ: «Թրամփի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից...

Քիչ չէին սարկաստիկ մեկնաբանությունները: «Դոնալդ Թրամփի օրոհները, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից, որքան Պուտինի հարթակակից...

Անուշատ լրասվամիջոցներում առավել էա հիմա գերակշռում են լրջմիջավայրային միջոցները: Սակայն այս ազամ «Ազգի» ընթերցողներին մեկնաբանություններ են հասնում, որն առանձնապես է իր մասնագիտացումը եւ որով փորձ է արվում իրադարձությունների զարգացումն ու եզրագիծը մեկնաբանել ոչ այնքան Թրամփի «Ֆեյսբուքում», որքան, ի հեետեամ, Ամերիկայում եւ ընդհանուր առամաբ աշխարհում սեղի ունեցող էական գլոբալ փոփոխությունների:

Ինճիին հարց է առաջանում՝ ռուսամերիկյան հարաբերությունների սրման, ԱՄՆ-ում ռուսամետ տրամադրությունների գրեթե կասարյալ բացակայության տայմաններում ինչո՞ւ էր Թրամփը որական արահայտվում Պուտինի մասին, տարասակամություն հայտնում նախագահ ընտրվելու դեղում կարգավորել հարաբերությունները Ռուսաստանի հետ եւ այլն: Թրամփը իհարկե ֆաղափական կյանքի մեծ փորձ չունի, երբեք չի եղել ոչ սեմասոը, ոչ նահանգադետ, ոչ նախարար: Բայց այդ դեղումն նա առնվազն կարող էր գոյու լինել եւ փնտրության շարքին իր հակառակորդին՝ փորձառու ֆաղափագետ Յիլարի Զլինթոնին:

ԱՄՆ-ը դասական օլիգարխիական դետություն է, հայտարարում են այս գլոբալ տեսության կողմնակիցները: Եվ չնայած նա նախագահը օտսված է սահմանադրական լայն լիազորություններով, այդուհանդերձ նա դերը չի կարելի գերազանասել: Տեղի ունեցած նախընտրական գոտեմարտում բախվեցին բարձրագույն տատոնին հավակնող երկու թեկնածուներ, որոնց մոտեցումները երկրի զարգացման սրատեղային հարցում սկզբումհրեն ոչ թե տարբեր էին, այլ տարադադետ սահամասեղելի. միհարկանի Ամերիկան փլուզվեց ու տառակսվեց երկու թմի:

Մեկն այն կարծիքին է, որ Ամերիկան համաշխարհային գերիշխանության կիսանի սեփական տեսուրների, սեփական հզոր էկոնոմիկայի շնորհիվ: Գնադիր կողմի գլխավոր մտահոգությունն է տահոյանել ու առավելագույնս համադարձակ դարձնել համաշխարհային ֆինանսական համակարգը, ու թե ինչ կլինի կոնկրետ մեկ երկրի հետ, եթե նույնիսկ դա Ամերիկան է, էական նամակություն չունի: Ահա եւ, Պուտինը Թրամփը, հագնելով ազգային հայտեասերի տատոնումը, հանդես է գալիս որդետ առաջին սցենարի կողմնակից: Իսկ Յիլարի Զլինթոնը, առասիայսելով խոտուագույն բանկային համակարգի ասեղը, դառնում է անդրազգային (տանամացիոնալ) վերնախավի մեկնաբանացիչը: Ասել է թե բուն Ամերիկայի համաշխարհային հեղանոնիան է այդ երկրի ազգային օլիգարխիայի մոտասկը, այն դեղում, երբ անդրազգային օլիգարխիայի համար ԱՄՆ-ը միջոցներից մեկն է սեփական համաշխարհային տարկալման հասնելու համար: Ըստ էության, երկու օլիգարխիական համակարգերը իրական հակառակորդներ են աշխարհամակա մկրոններում, եւ երկորը միակն է, որ հակասության մեջ մեկնելով ԱՄՆ-ի հետ, ի վիճակի է մարտահրավեր մեետելու նրան ու ամենայնս ասիագրգված է դրանում: Եվ այստեղ ի դեմս անդրազգային օլիգարխիայի հանումն է Գամաշխարհային կարգավարության ուրվակաը, թեեւ, աս փորձագետների կարծիքով, նա արդեն ուրվական էլ չէ, այլ ձեամկրող իրական ուժ: Թրամփ-Զլինթոն հակամարտությունը նոր փուլ նամակորեց այդ երկու ուկաների իմնահաստաման ճանադարիին:

Այդ գոտեմարտում, սակայն, խնդիրը չի սահմանափակվում սոսկ համամոլորակային իտանության հաստամամբ: Անդրազգայինների մոտասկը կարող է իրականալ միայն լիբերալ ասիարների կենսագործման միջոցով, այն է՝ մարկոլայանը սոսկ վերածել նյութական բարիներ տղամող զանգվածի՝ գերծ հոգեուր արժեմներից՝ հայրենիք, ազգ, ընսանիք, կրոն եւ այլն:

Այստեղից էլ «հայր» եւ «մայր» մկրական անունների համարակալումը, սեռական այլասերվածությունների ֆարոզությունն ու տարարումը, անհասի դիմազրկումը եւ այլն:

Եվ այստեղ մի կողմ թողնեմ հայտնի ու անհայտ ֆաղափագետներին ու հիտասակեմ ռուսաց տարիարք Կիրիլի նորերս արած մի հայտարարություն, որն առավելագույնս արագուղում է նկարագրված իրողությունը: «Արդիականության ամենասուր հակամարտությունը ոչ թե ամերիկացի փիլիսոփա Սամուել Գանթնոնին հռչակած «ֆաղափարությունների բախումն է», այլ անդրազգային, արմասական, աղակրոնական գլոբալիսական նախագծի բախումն է բոլոր ալանդական մասկոյսների եւ բոլոր լոկալ ֆաղափարությունների հետ: Եվ հենց այստեղ է սեղի ունենում երկու աշխարհների, մարդու եւ մարկային ֆաղափարության աղազային նկասմամբ երկու հայացմերի առձակասումը »:

Բայց ուր կորալ այս համաշխարհային հեղաբեկումների մեջ Ռուսաստանը: Ոչ, չկորալ: Ներկա իրողությունները հուոում են, որ անդրազգայինների հետ գլոբալ դիմակայության տայմաններում ԱՄՆ-ի ազգային օլիգարխիայի ասեղը կարող են համընկնել Ռուսաստանի ասեղի հետ, եւ Թրամփը դա հասկանում

է, նա «առողջ» Ամերիկային կողմնակից է: Առավել եւս, որ եվրոպական երկրների դիմազուրկ լիդերների ֆոնի վրա (կամ առանց դրա) Վլադիմիր Պուտինը խոտո տեսությունների առաջնորդների մեջ այն էտերը է, որ հասկորեն կողմնորոշվել է դեղի ալանդական արժեմները: Ռուսաստանի հետ երկխոսության մեջ մսնելու Թրամփի աղանամաները նրա անձնական «իմնասիողություն» արահայտությունը չեն, այլ այն ուժերի դիրորոտումը, որոնց նա մեկնաբանում է:

Թեեւ այստեղ մի ուրիտ հարց էլ է առաջանում: Այդուհանդերձ, համաշխարհային գերիշխանության ձգտող ամերիկյան ազգային օլիգարխիայի ինչին է դետ Ռուսաստանը, որի նախագահը հանդես է գալիս բազմաբետե աշխարհ սեղեղելու օգտին: Ինչքան էլ որ տարադարձակ թվա, Ռուսաստանի հակաանդրազգային դիրորոտումը ԱՄՆ-ի ազգային օլիգարխիայի հետ համագործակցելու գործն է դառնում:

Մյուս կողմից, իսկ Ռուսաստանի ինչին է դետ Ամերիկան միջազգային լիբերալ խավերի հետ գլոբալ կոնֆլիկտում: Ամերիկյան լիբերալիզմի այլասերիչ գաղափարները որդետ անդրազգային օլիգարխիայի իտանության աղախովման միջոցներ արմասավորվում են Արեմուտի տեսությունների վարչական, ֆինանսական եւ լրասվական տեսուրների կիրառմամբ: Այդ դեղումն նրանց հակադեղությունը գոնե թուլացնելու մոտակալով ինչու չի համագործակցել այդ աշխարհի առնվազն մի մասի հետ: Տվյալ դեղումն կոնկրետ՝ Թրամփի հետ, որը որոակի հույսեր է մեոնչում:

Ղ.Գ. Ինչու են տարբերվում ամերիկացի եւ հայաստանցի ընտրողները: Դժվար է տատերացնել, եթե չասնեմ անհնարին է, որ Լեոն Տրամետոսյանի, Ռոբերտ Քրչարյանի, Սերգ Սարգսյանի դեմ վերակած ընտրողները նրանց հարթակակից հետ... հեծկսային կամ հոնգուր-հոնգուր լաց լինելին: Ըստ ֆաղարի, առնական ժողկորը են, եթե նույնիսկ չեն սիրում մեր լիդերներին:

ԶԱԿՈՒ ԱՍՍՐՅԱԼ

Պրահա
ՄԵՍԿՈՒՆԵՍԻՆ ԼՐԱՏՈՒ

Գիրիժոր Գեուրգ Սարգսյանի տպավորիչ ելույթը Չեխիայում

Նոյեմբերի 21-ին, 22-ին եւ 23-ին չեխական Պարդուբիցե ֆաղափ Երաժեսության տան ժամանակակից ձեամկրումաբ կամերային դահլիճում սեղի ունեցավ ֆաղափ Կամերային նվագախմբի համերգները: Առաջին անգամ այդ նվագախումբը փայլուն դեկավարեց Սիմագաղուրից ժամանած հայագահ գիրիժոր 35-ամյա Գեուրգ Սարգսյանը, որի ծրագրի բոջանակներում իբրեւ հյուր-մենակասար հանդես եկավ նաեւ իտղանացի հայտնի կիթառահար Ռաֆայել Սեռալեթը:

Նոյեմբերի 23-ին սեղի ունեցավ վերջին համերգը, որը լեի-լեցում դահլիճն ընդունեց ջերմ ծափողջուններով: Իհարկե, անգերազանցելի տղավորություն թողեց կիթառահարի մասնակցությամբ ժամկուին Ռոդրիգոյի Concierto de Aranjuez սեղծագործությունը, որն օգտագործվել է նաեւ մի ասի համահայտ ֆիլմերում: Տղավորիչ էին նաեւ Դմիտրի Ըոսակովիչի, Յոզեֆ Յայդնի, ինչդետ նաեւ առավել ալանգարդիսական Գարիուս Միլիաուդի սեղծագործությունների կասարումները:

Գամերգի ալարտին սեղի ունեցած գրույցում Ռաֆայել Սեռալեթը նեց, թե նախկինում ելույթներ ունեցել է Չեխոսլովակիայում, դեռեւս 1991 թվականին Բոնոյում, նախան անկախացումը, սակայն սա իր առաջին ելույթն էր Պարդուբիցեում եւ խանդավառված է, որ նվագախումբը կարողացավ հարթահարել բոլոր դժվարությունները եւ տատկով մերկայացնել իտղանացի կոնտրալտոնի գործը: «Վերջին օրն իհարկե ամենալավ ելույթն էր»- ասաց նա:

Ռաֆայել Սեռալեթը նաեւ նեց, որ թեեւ Գեուրգին ճանաչում է վաղուց, բայց սա առաջին դեղմն է, երբ նա իբրեւ գիրիժոր հանդես է գալիս իր հետ միասին: «Ես աս երջանիկ եմ, որ կարողացա մաս կազմել այս համերգին եւ մերկայանալ չեխ հանդիսականին»- ասաց նա: Գայաստանում թեեւ դեռ ելույթներ չի ունեցել, բայց սիրով տղասում է Գեուրգի առաջարկներին:

Գեուրգ Սարգսյանը նույնդետ գոհ էր չեխական նվագախմբի հետ աշխատանքից, որն իրեն հիեցրել է նախախորհրդային տարիների երաժեսական խմբերում տիրող կարգադրությունը՝ իր լավ կողմերով:

Գեուրգ Սարգսյանը, ով ծնվել ու կրթություն է սացել Երեանում, նախ թավջութակի, աղա գիրիժորի մասնագիտությամբ, այնուհետեւ իր ունակությունները կասարելագործել է Վիեննայում, ծառայել է հայկական բանակում, տարբեր նվագախմբեր է դեկավարել Գայաստանում: 2008 թվականից սեղափոխվել է Սիմագաղուր, ուր դեկավարում է Կամերասական երկային նվագախումբը: Այնտեղ նաեւ ասրունակում է թավջութակ նվագել տարբեր տիրոների ու ֆաղափների, նվագախմբերի կազմում: Նա նաեւ Սիմագաղուրի Օղերային երգիչների տատաստման ալադեմիայի գեղալեեսական դեկավարն է: Գեուրգ Սարգսյանը ելույթներ է ունեում հարեամ երկրներում՝ Սալագիայում եւ Թալիանդում:

Գայ գիրիժորը ակտիվորեն մասակցում է նաեւ Սիմագաղուրի փոտրաթիվ հայկական համայնի աշխատանքներին: «Ճիտե է թվով քիչ են, 57 հոգի, բայց աս որակով հայրենակիցներ ունեն, ովքեր ամեն ինչ անում են, մեր հայկական իմնությունն ու մեակույթը այնտեղ տահողանելու համար»-ասում է նա:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր

Սովորաբար գրեթե բոլոր կայացած կառույցներն իրենց մասին դասնող, իրենց գործունեությունը ներկայացնող սարքեր չափերի ու մակարդակի գիրք-ալբոմներ են հրատարակում: Այս անգամ առիթ ունեցա ծանոթանալու հաշտար Արուսյանի անվան Հայկական մանկավարժական համալսարանի այդքեսակ հրատարակությանը եւ, անկեղծ ասած, այնքան տղայվորեցի, որ որոշեցի գրել այդ մասին:

Միանգամից ասեմ, որ կատարված է բարձր մակարդակով եւ չափի հիանալի զգացողությամբ (ինչը մեր օրերում այնքան էլ հաճախ հանդիպող երեւոյթ չէ) աշխատանք: Այժմ են շուրջ անթերի ձեւավորումն ու ասելիքի կարեւորության գիտակցումը, զուգանալու գալիս համաչափ ու ճիշտ բաժանումը: Ամենակարեւորը, որ իմ կարծիքով մասնագիտորէ նյութն է ու ասելիքը, ներկայացվում է խորիմացությամբ եւ փայլուն ընթացած հաջողականությամբ: Գիրք-ալբոմում ասելիքն ու լուսանկարները համահունչ են ու զուգակցված, միմյանց լրացնող, մեկ անբողոքություն կազմելուն միջված չափաբաժնով:

Աշխատանքը բացվում է հայ գրերի ստեղծման, նշանավոր դորոցների եւ միջնադարյան հայկական վանական համալսարանների մասին հակիրճ, սակայն տարողունակ տարադրանով:

Թեեւ այդ մասին որեւէ ակնարկ անգամ զբոսն չկա, սակայն դժվար չէ հասկանալ հեղինակ-կազմողների հրաշալի մտադրանքը՝ աշխատանքն սկսել Մեսրոպ Մաշտոցին ներկայացնելով: Որովհետեւ գաղտնի չէ, որ մեսրոպյան հայ գիրը «լայն ու լուսավոր ոսկե դարդասը եղավ», որով հայ ժողովուրդը հաղորդակցվեց համաշխարհային քաղաքակրթության նվաճումներին: Նա ոչ միայն ճանաչեց իր անցյալը, հարատեւեց, այլեւ այդ հոգեւոր սիրահանի արդյունքում Հայոց աշխարհում նոր թափով ու նորովի վերսկսվեց սերունդներ կրթելու սրբազան գործը, որն առժամանակ զանազան օբյեկտիվ ու սուբյեկտիվ դասառններով բարձրորդի էին մասնված: Հեղինակներն այս խելացի մոտեցմամբ ասում, հասկացնում են՝ հայ ժողովրդի դարավոր ու անփոփոխ ձգտումը եղել է մնում է մասաղ սերնդի հայեցի դաստիարակությունը, որն սկսվում է դորոց-կրթարանից եւ արբունի-ուսուցչից: Իսկ Մանկավարժական համալսարանի առաքելություն-կոչումն այդ սրբազան օղակում հենց ուսուցիչ ու մանկավարժ կրթել-ձեւավորելն է: Օրգանական այս կաղն անխաթար դաստիարակ, սերունդների անձնավեհ այդ առաքելությունը դասվով կատարելու ինքնահանձնարարականն էլ, կարծում ենք, այս աշխատանքի անձնահաջողված դրույթներից է:

Աշխատության անուրանալի արժանիքներից է նաեւ այն, որ հեղինակներին հաջողվել է ֆշատող տարադրանում շատ բան ասել: Վ դարն անվանելով հայ ժողովրդի դաստիարակ «ուկեդար», հեղինակներն անթափուց հոդարտությամբ արձանագրում են, որ այն եղավ հայ ժողովրդի հոգեւոր աննախադեղ վերելի ժամանակաշրջան: Հայ դաստիարակի, փիլիսոփաների, ասվածաբանների ուկերպի կողմին, նրանք շեւտում են նաեւ, որ Վ դարում ու հետագայում Հայաստանի բոլոր նշանավոր վանական համալիներին կից բացվեցին դորանոցներ, որտեղ կրթություն էին ստանում հայ երեխաները: Ընդգծելով այդ ազգանդատու առաքելության կարեւորությունը, հեղինակները վկայակոչելով Սահակ Պարթեւի

«Կանոնագիրը», դարգաբանում են, որ դեռեւս այն ժամանակ դաստիարակում էր, որ ուսուցիչներն ունենան խորը գիտելիքներ եւ կարողանան դրանք վարդապետներն ու եռանդով փոխանցել իրենց աշակերտներին: Պարտադիր էր համարվում նաեւ այն, որ նրանք վաղ հասակից իրենց սաների մեջ անսահման հայրենասիրություն դաստիարակեն: Պահանջներ, որոնք դարերի հաստ շերտից ու ծանրությունից անգամ չեն փոխվել եւ այսօր էլ արդիական են ու անհրաժեշտ:

Աշխատանքում անդրադարձ կա նաեւ հայ մանկավարժության ռահվարներից ՎII դարի նշանավոր գիտնական, մանկավարժ ու արբունադեւ Անանիա Շիրակացուն: Հասկանալով է, որ հեղինակներն անթափուց համակրանով են ընդգծում՝ մաթեմատիկոս, աշխարհագրագետ, տմարագետ, տեղեւագետ ու մասնագիր Շիրակացին, փայլուն կրթություն ստանալով վերադարձել է Հայաստան եւ բացել իր դորանոցը, որտեղ աս-

հայ ժողովրդի տարաքեղկված լինելու եւ դժվարին կացության մասին: Ի դասիվ աշխատության հեղինակների, այս անգամ էլ գրեթե չխոսելով այդ ժամանակաշրջանի մասին, իրենց տարադրանով ընթերցողին հասկանալի են դարձնում մեր ժողովրդի համար ստեղծված այդ անելանելի իրավիճակը եւ միանգամից անդրադառնում են հաշտար Արուսյանին ու նրա ծավալած կրթանակութային գործունեությանը: Հեղինակների կարծիքով Արուսյանը հրաշալի իմանալով, որ հայ ժողովուրդն անսիկ ժամանակներից իր մասնակցությունն է բերել համաշխարհային քաղաքակրթության զարգացմանը, նաեւ հավատում էր՝ հայ ժողովուրդը մի օր անդայնամ ազատելու էր դարակաթուրքական բռնատիրություններից եւ վերականգնելու էր իր ազգային ինքնուրույնությունը: Եվ այդ գերխնդրում էւ Արուսյանն իրավացիորեն կարեւորում էր ազգային կրթությունը, հասկադեւ բարձրագույն կրթությունը:

վում էին նոր դորոցներ հիմնվել նաեւ գաղթօջախներում եւ ավանդական եվրոդական երկրներից բացի արդեն նաեւ հեռավոր ԱՄՆ-ում եւ նույնիսկ Ինդոնեզիայում:

Հեղինակները թվարկում են այդ օջանում հայ կրթության երախտավորներից շատերին եւ նշում, որ հայ մանկավարժական մտքի զարգացմանը մեծադեւ նդատել է այնդիսի երեւոյթի հանդեւ գալը, ինչդիսի մամուլն էր: Հեղինակները իրավացիորեն չեն անտեւել նաեւ այնդիսի կարեւոր երեւոյթ, ինչդիսի երայն, որ հայկական դորոցների եւ, առհասարակ, մշակույթի զարգացումը միտ էւ անձնուրեւ հանդիպում էր սուլթանական եւ ցարական կառավարությունների կատարի դիմադրությանը: Միաժամանակ նշելով, որ հայ դորոցն ու կրթական գործը անդառնալի եւ անչափելի կորուսներ կրեցին առաջին աշխարհամարտի եւ հասկադեւ Մեծ եղեռնի հետեւանով:

Մանկավարժական համալսարանի գիրք-ալբոմը

վածաբանությունից բացի իր սաներին ուսուցանել է «ազատ արվեստներ», արտաքին գիտություններ եւ առաջին հերթին՝ բոլոր գիտությունների մայր մաթեմատիկա:

Աշխատության հեղինակները, որդեւ հայ կրթական գործի ու մանկավարժության հաջող օղակ, հոդարտությամբ ներկայացնում են միջնադարյան հայկական կրթօջախները, խոսում Անանիա եւ Գրիգոր Նարեկացիների, ժամանակի մեծագույն մտածող Գրիգոր Մազիսոս Պահլավունու, Հովհաննես Սարկավագ Իմաստասերի, Թորոս Ռոսլինի, Սարգիս Պիծակի, Մխիթար Գոչի, Վարդան Արեւելցու, Ստեփանոս Օրբելյանի, Հովհաննես Երզնկացու, Վահրամ Բարունու, Ներսես Շնորհալու եւ մյուս մեծ մտածողների մասին, որոնց գործունեության անբաժան մասն ու լուսադասկն են կազմել մասաղ սերնդին հայեցի կրթելն ու խելացի, բանիմաց գրագետ-վարդապետներով երկրն ու ժողովրդին ադադովելը:

Անկասկած, հայ ժողովրդի հոդարտությունն ու հարգանքն են վայելել միջնադարյան հայկական համալսարանները, որոնց մասին եւս միանգամայն իրավացիորեն գրում են հեղինակները: Միայն ափսոս Գլաձորի, Տաթեւի եւ մյուսների կողմին չի հիշատակվել միջնադարյան հայկական առաջիններից մեկի՝ 966 թ. հիմնադրված 1050-ամյա Սանահինի համալսարանի մասին:

Մեկ անգամ չէ, որ խոսվել է 12-19-դ դարի սկիզբ ժամանակահատվածում

Նա երագում էր այն օրը, երբ Հայաստանում կգործեր մանկավարժական բարձրագույն դորոց, որը կդաստատեր գրագետ ու իրենց գործի նվիրյալ ուսուցիչներ: Նրա երագանքն էր նաեւ հայ դորոցը մոտեցնել եվրոդական առաջադեմ դորոցների մակարդակին: Իսկ ամենակարեւոր փաստն այն էր, որ Արուսյանն ունեցավ հետեւորդներ, ինչդեւ նաեւ այն, որ նրա մանկավարժական հայացքներն այսօր էլ արդիական են:

Գրի հաջող բաժնում ներկայացված է կրթության վիճակը արեւելահայ եւ արեւմտահայ հասկաններում XIX դարի վերջին եւ XX դարի սկզբին: Նշվում է, որ այդ օջանում հայկական մշակույթն աննախընթաց վերել է ադում, քանի որ դրա համար ստեղծվել էին բավականաչափ նդատարտ դայանաներ՝ տեղի եր ունեցել հայ ժողովրդի ազգային զարթոնքը: Սոցիալ-տնտեսական եւ քաղաքական կյանքում առաջացած նոր փոփոխությունները, միջազգային տնտեսական նդատեւ էին եւ հայ ժողովրդի բազմատեսակ կադերն ընդլայնվել էին զարգացած ժողովուրդների հետ: Դրանց արդյունքում հայ ժողովրդի ազգային ինքնագիտակցությունը բարձրացել էր նոր մակարդակի, որը հանգեցրել էր ազգային-ազատագրական տարժման առաջացմանը:

Այս դայաններում հայկական մշակութային գլխավոր օջախ-դորոցներում եւս 1870-ական թվականներից երկու՝ ռուսահայ եւ թուրքահայ հասկաններում էլ նկատելի առաջընթաց գրանցվեց: Այս օջանի առանձնահատկությունը հեղինակների միանգամայն իրավացի գնահատմամբ այն էր, որ ի տարբերություն նախորդ տարիների, երբ դորոցը հիմնականում զարգանում էր դայաշատ գաղթօջախներում, ադա այդ օջանում արդեն այն սկսել էր տարածվել նաեւ բուն Հայաստանում: Այդ գործընթացների անմիջական արգասիք էին այնդիսի բեղուն կրթօջախների հրադարակ գալը, ինչդիսի էին 1874 թ. հիմնադրված Էջմիածնի Գեւորգյան ճեմարանը, 1880 թ.՝ Նոր Նախիջեւանի թեմական դորոցը, 1881 թ.՝ Երեւանի ուսուցչական տեմիմարիան ու գիմնազիան արեւելահայ իրականությունում եւ 1876 թ.՝ Կոստանդնուդոլիսի Կեդրոնական, 1878 թ.՝ Վանի Երեւանյան, 1881 թ.՝ Վանի Կեդրոնական վարժարանները, 1881 թ. Երզրումի Սանասարյան դորոցը եւ այլ կրթօջախներ: Շարունակ-

Այս դասմական էսկուրսի հեմքի վրա հեղինակները, որդեւ հայ կրթական գործի մեր օրերի օրինական ժառանգորդի ու այդ առաքելության դասվի ու դասախանասվության բարձր գիտակցությամբ իրականացնողի, հակիրճ տարադրել են Մանկավարժական համալսարանի դաստիարակությունը: Համալսարանի կենտագիրներն այն ներկայացնում են «Հիմնադրումը եւ գործունեության առաջին տարիները (1922-1940 թթ.)», «Հետադարձան օջանում՝ միմչեւ հանրադեւության անկախացում (1945-1990 թթ.)», «Արգախյան հերոսամարտի տարիներին» եւ «1990-ականներից միմչեւ մեր օրերը» ենթավերնագրերով եւ դարգաբանում այդ հասկաններում ինտիտուտ-համալսարանի ունեցած դժվարություններն ու կարեւորագույն ձեռքբերումները:

Խորհրդային տարիներին հիմնադրված մեր մյուս բոլոր բուհերի նման Մանկավարժականն էլ սկզբում ֆակուլտետ եղել է Երեւանի դեւտական համալսարանի կազմում եւ միայն 1922 թ. ՀԽՍՀ լուստողկոմատի որոշմամբ է դարձել առանձին ԲՈՒՀ: Տարիների ընթացում 24 դասախոս եւ 32 ուսանող ունեցող Մանկավարժականը դարձավ հանրադեւության կարեւոր կրթօջախներից մեկը եւ այսօր 10 ֆակուլտետներում տալիս է բակալվրի ծրագրով 40 եւ մագիտրոսի կրթական ծրագրով 53 մասնագիտությունների գծով օջանավարտներ: Գրի վերջին մասում ներկայացված են համալսարանի ձեռքբերումները հասկադեւ վերջին տարիների ընթացում եւ այն իրատեսական եւ դասառաբանված փոփոխությունները, որոնք իրականացվել են հասկադեւ այսօրյա ռեկտոր Ռուբեն Միրզախանյանի դատտնավարման տարիների ընթացում:

Ամփոփելով նշեմք, որ այս գիրք-ալբոմն իսկադեւ հաջողված աշխատանք է եւ, անկասկած, տատ ուսանելի կողմեր ունի: Ավելացնեմք, որ աշխատանքը տղագրված է բարձրակարգ տղագրական միջոցներով, գեղեցիկ ձեւավորմամբ եւ, որ ամենակարեւորն ու էականն է, կազմող հեղինակների սրագավ, բարեխիղճ ու բարձր գիտական մակարդակի տարադրանով: Ուզում են ընթերցողների ամունից տնորակալություն հայտնել եւ տնորակալորել ողջ հեղինակային կոլեկտիվին այտեսակ գնահատելի աշխատանքի համար:

ՈՌՔԵՐՏ ՖԻՍԷ

Թրամփը, Պուտինը եւ Մերձավոր Արեւելքը

Ճոռոն խոսքեր են արձանակում այժմ Թրամփի եւ Մերձավոր Արեւելքի մասին եւ դա ակնկալվում էր: Ինչպե՞ս կարող է մահմեդական աշխարհը գործ ունենալ մի մարդու հետ, որն իսլամաթյաց է, որովհետեւ Թրամփն իրոք այդպիսին է: Նա ամբողջ էլ ինչպես իր երկրի, այնպես էլ իր ժողովրդի համար, որն ընտրեց իրեն:

Բայց մեղմացուցիչ հանգամանքն այն է, որ Մ. Նահանգների վարկն ու հեղինակությունը այնքան ցածր է սարածաբանության հիմնա, եւ ամերիկյան իշխանությունների հանդեպ արաբական աշխարհի (եւ հնարավոր է նաեւ Իսրայելի) հավասն այնքան խորակված՝ Վաշինգտոնի հիմար ֆայլերի հետեւանում, որ կասկածում են, թե նրան դասաւանդումը դարձնելու են այնքան:

Երբ սկսեց նվազել հարգանքն ամերիկյան կառավարության նկատմամբ: Հասակ կարելի է ասել, որ այդ հարգանքն իր բարձրակետին էր հասել, երբ Այզենհաուերը 1956-ին դաժանորէ բրիտանացիներից, ֆրանսիացիներից եւ հրեաներից, որ դուրս գան Սուեզի ջրանցից: Այնուհետեւ, միգրացիոն Ռոնալդ Ռեյգանն ունեցավ ավելի մեծ ազդեցություն, քան մեծ կարծում են: Բիլ Զլինթոնի «խաղաղության» առաջնությունը հաստատեց չնայած վարկի բարձրացմանը:

Կարծում են Ջորջ Բուշ կրտսերն ամենաուժեղ անսուքը հասցրեց, քան Մ. Նահանգների որեւէ այլ նախագահ: Նա էր, որ որոշեց հարձակվել Աֆղանստանի վրա, այն դեռ չէր հարձակվել Մ. Նահանգների վրա: Նա էր նաեւ, որ ի հեճուկս Սաուդյան Արաբիայի շրջանում մահմեդականների դեմ հարձակվելու հիմնեց Իրաքում, որը սուրիայի մահմեդական դեմքերն էր: Սաուդյանները, որոնցից 15-ը առնչություն ունենին սեղանների 11-ի ահաբեկչության հետ, պատերազմ սանձազերծեցին Եմենի դեմ Վաշինգտոնի լուր համաձայնության դրոշմաներում:

Իսկ Օբաման, թվում է, թե ամեն անգամ հիմար ֆայլեր է ձեռնարկում Մերձավոր Արեւելքում: Նրա «ձեռնարկումը» Կահիրեի իսլամիստների հետ, նրա Նոբել-

յան մրցանակը (հրադարձակախոսության համար), եւ նրա սիրիական «կարմիր գիծը» (որն անհայտացավ ավազներում, օգնության հասած ռուսների շնորհիվ) լավագույն դեմքում մոռացության են մասնավոր: Վաշինգտոնի «Սուխոյներն» ու «Սիդերն» են, որ սիրիական ահավոր դաժանագործի հետ են դառնում: Եվ սարածաբանային բռնադատների մեծամասնությունը, որի համար մարդկային կյանքը արժեք չունի, չի նվազում Կրեմլի հասցեին:

Եվ դա է գլխավորը: Պուտինը ասում է եւ գործում: Նա ավելի լավ անում է գործարարի, քան ֆառիստի գործը: Թրամփը դեռ չի սկսել, բայց կարող է արդյոք նա գործել: Մի կողմ թողնենք այն սարածաբանական հարաբերությունը, որ Թրամփն ասում է, թե ունի Պուտինի հետ: Թրամփն է, որ կարիքն ունենալու է Պուտինի խոսքերի ճիշտ բարձրանումը, եւ ոչ թե հակառակը: Կարծում են արաբներն ու հրեաները լավ ավելի ժամանակ են հասկացնելու լսելու համար Պուտինին, քան Թրամփին, վերջինիս ողջ նախագահության ժամանակաշրջանում, որովհետեւ ամերիկացիները աղաչում են, որ Մերձավոր Արեւելքում իրենք այնքան անկայուն են եւ անվստահելի, որքան Բրիտանիան էր 1930-ական թվերին:

Նույնիսկ ամերիկացիների բլից հարձակումը ԻՊ-ի վրա արդյունավետ չէր չէր մինչեւ Պուտինը իր ռեպարկուները չուղարկեց Սիրիա: Եվ այդ ժամանակ արաբներից լավագույնը հարցվեցին, թե ինչու ամերիկացիները հաջողության չէին կարողացել հասնել:

Եթե անդրադառնանք արաբական հեղափոխություններին, կամ «գարնանը», ինչպես ամերիկացիներն են նախընտրում անվանել, ապա կեսնենք, թե այդքան էլ Օբաման եւ իր սխառու ղեկավարները (այդ, Զիլարին) հիմարաբար էին վարվում, ճիշտ չգնահատելով իրականությունը եւ չհասկանալով, թե ուր կարող է առաջնորդել այդ շարժումը: 2011 թվին, Կահիրեում միակ որոշումը, որ Օբաման ընդունեց, Մ. Նահանգների ֆառիստների էվակուացիան էր Եգիպտոսի մայրաքաղաքից:

Յեւս է ասել, որ արաբները սարսափած են, որ մի իսլամաթյաց է մուսուլման Սոմալի սուլթան, իսկ ի՞նչ է, կարծում էին, թե Օբաման կամ նրա միտոսները (դեմոկրատ, թե հանրապետական) իրապես մտադրված էին արաբների ճակատագրով:

Միացյալ Նահանգների ֆառիստականությունը Մերձավոր Արեւելքում միշտ էլ եղել է դաժանագործների, օղակի ռեպարկու-

ծությունների եւ մահաբանների մի շտաբան շարք: Ռուսական ֆառիստականությունը Եմենում՝ Նասերի ժամանակ եւ Աֆղանստանում, ճիշտ է, բավական կործանարար էր, բայց հետխորհրդային դեմքերը կարծես որոշ ժամանակ հետ էր քաշել իր «ճանկերը», մինչեւ որ Պուտինը վերջերս Սիրիա ուղարկեց իր զորքը:

Կասկած չկա, որ շուտով մեծ Թրամփին շտաբանելու ենք Մերձավոր Արեւելքում իսրայելցիների առաջ «դոշ խաղացնելիս» եւ ամերիկայի անվերադարձ դաժանությունը հորդորելիս Իսրայելի դեմքերը: Նաեւ վստահեցնելիս Օղոհի ինֆանտերիան, որ նրանց կայունությունը աղաչողական է: Նրա խոսքերը Սիրիայի մասին, անուշ, հրադարձ են լինելու՝ հազար անգամ քան Մ. Նահանգների Պուտինի մասին: Բայց գուցե նա դարձապես այդ սարածաբանի հոգիները թողնի իր ստորադասներին, իր դեմքերը ստորադասներին կամ փոխնախագահին, որ դեմքը նրանք փորձեն գուցե քաշել, թե ինչ է մասնում «բոսը»:

Եվ այստեղ է, որ մեծ բոլոր սղախական դրոշման մեջ ենք: Ի՞նչ է մասնում Թրամփը կամ, ավելի կոնկրետ, մասնում է արդյոք Թրամփը:

Թարգմ. Ն. ԾՈՒՆԻԿՅԱՆԸ
«The Independent» քերթիք

N1. Ահաբեկչության հովանավորները չդեմքն է ստանան ԱՄՆ հարկատուների փողերը

Դոնալդ Թրամփի ընտրությունից հետո ԱՄՆ-ում սկսված բավական բարդ իշխանափոխության ընթացքում առանձնահատուկ կարեւորություն է սրվում այն հարցին, թե ուր նախագահին ինչպիսի հարաբերություններ կունենա Ռուսաստանի հետ, մասնավոր՝ Սիրիայում ԱՄՆ-ի ֆառիստականության առումով: Սակայն անհրաժեշտ է առնվազն նույնքան ուշադրություն դարձնել նաեւ այն բանին, որ Վաշինգտոնի ենթադրյալ գործընկերների, այդ թվում ԱՄՆ հարկատուների փողերը ստացող որոշ զինված կազմավորումների դաժանագործ չի հաջողվում կարգավորել մի հակամարտություն, որն արդեն շուրջ 500 հազար կյանք է խլել եւ սասնյակ միլիոնավոր մարդկանց ստիպել է լքել իրենց տները: Պրոֆեսոր Զիլարինը Ա. Փերբլը այդ մասին ծավալուն հոդված է գրել ամերիկյան National Interest թերթում: Նա հիշեցնում է, որ նախընտրական արձակուրդի ընթացքում Թրամփը ստիպված էր նույնիսկ հակասել աղաչաք փոխնախագահ Մայլի Փենսին, որն առաջարկել էր թռիչքազերծ գոյի հաստատել Սիրիայի երկնքում: «Սենք այդ մասին դեմ չենք խոսել, եւ ես համաձայն չեմ», նշել էր Թրամփը:

Դրանից մեկ շաբաթ առաջ Թրամփը նաեւ խոստովանել էր, որ ինքը Սիրիայի հարցում ունի «ժամանակակից հակառակ կարծիք»: Նա ավելացրել էր, որ ինքը կդադարեցնի օգնությունը նախագահ Ասադի

հակառակորդներին եւ կկենտրոնանա «Իսլամական դեմքերի» դեմ ուղղված դաժանագործի վրա:

Հանրապետական կուսակցության վերնախավը, սակայն, ժեշտը դնում է ստասոս-ֆլոյդի դաժանագործի վրա: Այսպես, հանրապետական սենատոր Ջոն Մակֆեյնը նոյեմբերի 15-ին Թրամփին հորդորեց զգուշանալ «ՊԱԿ-ի նախկին գործակալ» Պուտինից, որը «փորձեց վիճեցնել ԱՄՆ-ի ընտրությունները»: Մակֆեյնի խոսքերով, ԱՄՆ-ը իր արժանապատիվ մեծադեմ օժանդակել է բռնակալության դեմ ուղղված դաժանագործի:

Հոդվածագիրը ցավով արձանագրում է, որ լավագույն դեմքն էր ընտրվել «դաժանագործն էր բռնակալության դեմ», այլ ոչ թե ձգտում են իրենց բռնակալությունը հաստատել հաղթանակից հետո: Աֆղանստանի, Իրաքի եւ Լիբիայի օրինակները են «սառը դաժանագործ» ցույց են տալիս, որ ազատության իսկական մարտիկներին երբեմն անհնար է սարքերել խաբեբաններից եւ լուրջակներին: Չմայած բազմաթիվ շխուր փաստերին, Մակֆեյնը շարունակում է դրոշմել, թե ԱՄՆ-ը կարող է զսնել «լավ տղաներ» եւ նրանց օգնել փոխելու իրենց երկրների ֆառիստականությունը:

ԱՄՆ-ում մեծ ցանկություն ունեն էջերը: Նախագահ Բարաք Օբաման ծանր կացության մեջ հայտնվեց, երբ հանդես

եկավ Բաբար Ասադի սաղաթման օգտին, բայց նաեւ զգուշացավ, որ նրա տեղը չգրադեցնեն «Ալ-Ղաիդայի» նախկին մասնաճյուղ «ԱՆ-Նուսրա ճակատ» իսլամիստ արմատականները: Ուստի զարմանալի չէ, որ սուրումն անցած սակավաթիվ կազմավորումներին զինելու Օբամայի վարչակազմի փորձերը ձախողվեցին: National Interest-ը դա մասամբ բացատրում է նրանով, որ ԱՄՆ-ը սահմանափակ միջոցներ ունի մեծ խմբավորումներին դաժանագործի համար:

Թռիչքազերծ գոյի հաստատումը կարող է դանդաղեցնել որոշակի խմբավորումների լիակատար ոչնչացումը, բայց դեմքերի մեծ զարգացման դեմքում մեծանում է դաժանագործի ընդլայնման վստահությունը: Զանգի որ Սիրիայի դաժանակից Ռուսաստանը նույնպես գործում է օղակի սարածում, թռիչքազերծ գոյիները կստանան նաեւ Ռուսաստանից: Վստահ կենթարկվեն նաեւ ամերիկյան օդանավերն ու օդաչուները: Սենատի միջազգային հարաբերությունների խորհրդի հոկտեմբերյան նիստում ԱՄՆ ազգային հետախուզության սնորհն Ջեյմս Կլեյմերը հայտարարեց, որ ինքը չէր բացառի ռուսական օդանավերի կողմից ամերիկյան օդանավի խցումն հնարավորությունը:

Կոնգրեսի որոշ անդամներ դեմ էին Սիրիա ներխուժելուն, եւ 2013-ի ամռան վերջին որոշվեց շարունակել Բաբար Ա-

սադի դեմ դաժանագործի մի շարք խմբավորումների ֆինանսավորումը:

Թեւեւ ԱՄՆ-ի դաժանագործ օրենքներն արգելում են օգնել ահաբեկչական կազմակերպություններին, երկրի ենթադրյալ դաժանակիցները եւ ըստ էության «բնորոշները» գործում են ուրիշ կանոններով: Նրանք ֆառիստական դաժանագործի կրակը բորբոքելով՝ ֆինանսական եւ այլ կարգի օգնություն են հասկացնում մի ամբողջ շարք կազմակերպությունների, որոնք չէին կարողանա դիմանալ ԱՄՆ կառավարության սուրճանը: Այլ կերպ ասած, որոշ երկրներ, որոնց մի մասը օգնություն է ստանում ԱՄՆ-ից, ֆինանսավորում են ահաբեկչական կազմակերպություններին, այդ թվում «Իսլամական դեմքերը»: Նրանց կարելի է նույնիսկ անվանել ահաբեկչության հովանավոր դեմքերներ, ինչը ցանկացած այլ համատեղական բավարար կլինեւ նրանց հասկացվող ֆինանսական աջակցության դաժանագործի համար:

Պ. Բ. Խմբ. կողմից՝ Պասսիական չէր, որ օրերս Մ. Նահանգների ընտրյալ նախագահը հայտարարեց, որ Սիրիայի վերաբերյալ ֆինանսավորումը դաժանակցականությունն ընկնում է գլխավորաբար Սաուդյան Արաբիայի եւ Զաբարի վրա, որոնց ֆինանսավորումը է ավերակվել այդ երկիրը:

ՆԱԻՐ ՑԱՆ

Արցախի առաջին քարտեզագիրը

Արցախի ֆաբրիկային դասերն առաջին անգամ ներկայացվում է երեք լեզվով՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն՝ ներառելով ֆաղափների ու գյուղերի, կրթօջախների, գրչօջախների, դասնական հուշարձանների, դաստիարակական կառույցների, բերդերի, ամրոցների ֆաբրիկներ: Արցախի ֆաբրիկային կազմված է 40 էջից, որոնց մի մասի հիմնում օտարազգի ուսումնասիրողների՝ մի քանի դար առաջ կազմած ֆաբրիկներն են, ինչպես նաև մեր ժամանակներում արված չափագրություններն ու հետազոտությունները: Հայկական ճարտարապետությունն ուսումնասիրող հիմնադրամի ղեկավար, հուշարձանագետ **Սամվել Կարապետյանը** է նախաձեռնել և «Հոգու դարձ» հայագիտական կազմակերպության հետ կազմել Արցախի ֆաբրիկային: Այն առայժմ հասանելի է էլեկտրոնային սարքերակով raa.am կայքում, իսկ 2017 թվականի սկզբներին կհրատարակվի ու կսրամատչելի սարքեր կրթօջախների ու գրադարանների:

րածում է նաև Արցախը: Ընդ որում՝ նրան ֆաբրիկային կազմված են հենց Արցախ, ոչ թե Ղարաբաղ ամուրը: Այդպես է նաև Կարլ Ֆոն Ստրուսենի 1865 թվականին կազմած ֆաբրիկային: Արցախի ֆիզիկական ֆաբրիկային հիմնում խորհրդային ռազմական ռաբի ֆաբրիկներն են: 1914 թվականի հունվարի 1-ի մարտահամարի՝ ցարական կառավարության վիճակագրության համաձայն գծվել է Արցախի ազգաբնակչական ֆաբրիկ, որտեղ սարքեր գույներով նշված են հայկական և այլ բնակավայրեր: Հայկական գյուղերի մի մասը խորհրդային հենց առաջին տարիներին մուսավաթական կառավարության ավագակային հարձակումների դասձառով ոչնչացվել է: Հին ֆաբրիկներում կանաչ գույնով նշված են

Արցախի բռնազավթված տարածքները, իսկ կարմիրով՝ հայկական բնակավայրերը: Նշված են նաև կարեւոր գրչօջախներ՝ այնտեղ ստեղծված ձեռագրերի սարքերով: Կրթօջախներն էլ՝ ծխական, եկեղեցական դպրոցները, ներկայանում են իրենց ստեղծման սարքերով: Պայմանական նշաններով ըստ որում նաև սեռերի են բաժանված նաև հուշարձանները: Առանձին տեղ է հասկացված ճարտարապետական կառույցներին, Արցախի բնությանը, թաղակաղ աղբյուրներին: Սամվել Կարապետյանը նկատում է, որ ֆաբրիկային ավելի շատ տեղեկություններ է հաղորդում, քան մի հասարակական ժողովածու: Զարեգագրում ներկայացված է նաև Հյուսիսային Արցախը. ուսումնասիրություններ

կատարվել են մինչև 1990-ականները: Արցախի կողմից բռնազավթված այդ տարածքի հուշարձանների, հայկական բնակավայրերի մասին մեր տեղեկությունները թարմացվում են միայն օտարազգի ճանապարհորդների միջոցով: Նրանք երբեմն-երբեմն լուսանկարներ են ուսումնասիրություններ են հրատարակում, սակայն ակնհայտ են նրանց նկատմամբ արքայազնական հետադարձությունները: Եթե օտարազգիներն իրենց ուշադրությունը սեռում են Հյուսիսային Արցախի ֆիզիկական հուշարձանների վրա, հետաքրքիր են հայկական եկեղեցիներով ու ճարտարապետությամբ, արժանանում են արքայազնի պարտիկ վերաբերմունքին: Այդպես է եղել նաև ռուսացի ճանապարհորդ Սիմեոն Սիմեոնի հետ, երբ նա Նախիջևանում շրջել ու լուսանկարել է հայկական հուշարձանները: Նրան տարել են ուսումնասիրություն ու վստահել Նախիջևանից: Սամվել Կարապետյանը դաստիարակում է, որ իր ուսումնասիրությունները երբեմն հիմնվել են հենց արքայազնի հաղորդած տեղեկությունների վրա: Նրանք «Ճանապարհորդ» խորագրով մի հեռուստահաղորդաչափ ունեն, որը տեսանյութերի միջոցով ներկայացնում է Հյուսիսային Արցախը՝ գյուղ առ գյուղ: Այդ հաղորդումների ընթացքում դասվում են սարքեր բնակավայրերում գտնվող հուշարձանների, ճարտարապետական այլ ժանրերում մասին: Ար-

քայնից լրագրող հայկական եկեղեցիները ներկայացնում է որդես իրենց ֆիզիկական մասին՝ աղվանների դասնապետությամբ ժառանգություն: Ի սարքերում Նախիջևանի, Արցախի արքայազնարանակ տարածքներում հայկական հուշարձանների հետքերն ու մասունքները դասնապետվում են: Եթե է, շատ եկեղեցիներ ու վանքեր են դասնապետվել, հայկական արձանագրությունները ոչնչացվել են, բայց ըստ հենց արքայազնի հաղորդած տեղեկությունների ու տեսագրություն-լուսանկարների՝ Հյուսիսային Արցախում հայկական հուշարձանների նմուշներ դեռևս կան: Արցախի ֆաբրիկային համեմատական կարգով ներկայացնում է մինչև հայ-արքայազնական հակամարտությունը եւ հակամարտությունից հետո նույն տարածքում արված ուսումնասիրությունները, չափագրումներն ու լուսանկարները: Վկայակոչելով օտարազգի ֆաբրիկային համեմատական կարգով ներկայացնում է, որ Արցախ աշխարհից հայոց դասնական հայրենիքի բաղկացուցիչ հասկան է: Սամվել Կարապետյանը հույս է արածում, որ Արցախի բնակչության սեղանին կորվի այս ֆաբրիկային՝ որդես դասնական վկայություն: Չենք ստեղծված է, մնում է, որ մեր ֆաղափական գործիչներն այն օգտագործելու ցանկություն ու նպատակ ունենան:

Արցախի լուսավորություն՝ շուրջ 40-ամյա դադարից հետո
Սահմանափակ Բարձրունի բնակավայրում գործարկվել է լուսավորության էներգետիկայի համակարգ

Սահմանափակ Բարձրունի մեկն է այն բնակավայրերից, որը խորհրդային հասարակարգի փլուզումից հետո տարածքում առկա էր բնակավայրի խնդիր է ունեցել: Այստեղ արժանի լուսավորություն չի եղել շուրջ չորս տասնամյակ: Վայրի բնության և մասնաբաժնի արժեքների դասնական ման հիմնադրամի (FPWC) և ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի համագործակցությամբ իրականացվող «Այլընտրանքային էներգիա» նախագծի շրջանակում, գյուղում ամբողջությամբ աղանակվել է լուսավորությամբ: Երկու փուլով իրականացված ծրագրի արդյունքում՝ տեղակայվել է 81 LED լուսարձակով արժանի լուսավորության համակարգ: Ծրագրի առաջին փուլով 40 լուսարձակ տեղակայվելու արդյունքում լուսավորվել են բնակավայրի հիմնական փողոցները: Ընթացիկ տարում համագոր-

ծակցող կողմերն ավելացրել են նաև 41 լուսարձակ՝ ամբողջությամբ կարգավորելով խնդիրը: Սահմանափակ գյուղ հերթական շրջանի ընթացքում՝ համակարգի գործարկմանը մասնակցել են ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի գլխավոր ճարտարապետ Ռալֆ Յիրիկյանը, FPWC-ի հիմնադիր Ռուբեն Խաչատրյանը, Ջառիթափի համայնքի ղեկավար Սիմոն Բաբայանը և բնակիչները: ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի աջակցությամբ իրականացվող՝ էներգետիկայի շեխունդիաների ներդրման ծրագիրը, բնակարգ-

դանական բաղադրիչով հանդերձ, թույլ է տալիս ոչ միայն թեթևացնել Ջառիթափի համայնքի ֆինանսական բեռը, այլև՝ աշխուժացնել Բարձրունի գյուղի կյանքը: «Այսօրվա բնակավայրերում առկա խնդիրների լուծման միջոցներից մեկը դրանց նկատմամբ համակարգված մոտեցումն է: Այս ծրագրի հիմնում առանձնացնում ենք կարեւոր երեք թիրախ. սահմանից արդող մեր հայրենակիցը, նրա ծախսերի կրճատումը և մարդ-բնություն կառուցող ներդրումները: Մենք ձգտում ենք աղանակել անվտանգություն, խնայողություն և բնակարգային խնայողություն: Սա մի նախաձեռնություն է, որն ունենալու է նաև կարճաժամկետ եւ երկարաժամկետ արդյունք», -ասել է ՎիվաՍել-ՄՍՍ-ի գլխավոր ճարտարապետ Ռալֆ Յիրիկյանը: Ի սարքերում այլ լամպերի, LED լամպերն առավել արդյու-

նավետ ու դիմացկուն են, կարող են անհամեմատ ավելի երկար ծառայել՝ սպառելով 80 տոկոսով քիչ էներգիա: Լուսատուները բնակավայրի փողոցները կլուսավորեն ամռանը 21:00-ից մինչև 00:00, իսկ ձմռանը՝ 18:00-ից մինչև 23:00: Տոնական օրերին լուսավորություն կադախովվի ամբողջ գիշերը:

«ԱԶԳ» ԾԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
 Հրատարակության Իժ ճարտարապետական Ինստիտուտի
 Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
 Երեւան 0010, Համրադեսութեան 47
 e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com
www.azg.am
 Գլխավոր խմբագիր
 ՅԱՎԵԴԻԿԻԱՆ ՀԻՆԵՏԻԵԼԻՆ հեռ. 060 271117
 Հավակարգիտություն (գովազդ) հեռ. 582960, 060 271112
 Լրագրողների սենեակ հեռ. 060 271118
 Համակարգչ. ծառայություն հեռ. 060 271115
Շուրջօրեայ լրատվական ծառայություն
 հեռ. 060 271114, 010 529353
 Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի
 Թերթի միջոցով ամբողջական թե մասնակի արձանագրությունները տպագրվում են մասնակի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրառում համաձայնություն խախտելու են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի: Նիւթերը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձնում:
 Գ. Տառով յոդաբանները գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությանը դասախոսականություն չի կրում:
 «AZG» Weekly
 Editor-in-chief
 H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Հասարակայնության ծանուցում

ՀՀ բնակարգային ծառայության կողմից ՀՀ ջրային օրենսգրքի և ՀՀ կառավարության 07.03.03 թ. N 217-Ն և N 218-Ն որոշումների դասնապետների համաձայն մասնակցում է ՀՀ Սյունիքի մարզի Ախալքալախի համայնքապետարանի՝ համայնքի վարչական տարածքում գտնվող «Օրի ձոր» ջրաղբյուրներից խմելու կենցաղային նպատակով 2.64 լ/վ ջրաբանակով ջրառի ջրօգտագործման թույլտվության նախագիծը: Բոլոր շահագրգիռ անձինք, ովքեր կցանկանան ծանոթանալ

փաստաթղթի նախագծի նախնական տարբերակին, կարող են շահասանձային օրերին ժամը 17-ից 18-ը դիմել ՀՀ բնակարգային ծառայության նախարարություն (հասցեն՝ Կառավարական 3-րդ տուն, 5-րդ հարկ, 541 սենյակ): Հասարակայնության կողմից փաստաթղթի նախնական տարբերակի լուսնը տեղի կունենա **2016 թվականի դեկտեմբերի 1-ին, ժամը 16.00-ին**, Կառավարական 3-րդ տուն, 5-րդ հարկ, 541 սենյակ: << Բնակարգային ծառայության նախարարություն